

vårt försvar

FÖR FRED, FRIHET, FRAMTID

Nr 4 2012 december

Tema:
Det nationella
försvaret

God Jul och Gott Nytt År

önskar redaktionen

vårt försvar

FÖR FRED, FRIHET, FRAMTID

allmänna försvarsföreningens tidskrift.
Debatt om säkerhetspolitik och totalförsvaret.
Utkommer med fyra nummer per år.

Ansvarig utgivare:
Maria Nyberg Ståhl

Redaktör:
Tommy Jeppsson

Redaktion och expedition:
allmänna försvarsföreningen,
se nedan.

Redaktören personligen:
Bodängsvägen 23, 760 10 Bergshamra
Tfn: 070-546 05 68
e-post: jeppsson.tommy@hotmail.com

Redaktionskommitté:
Redaktör Olof Santesson, ordförande
Generalsekr. Stefan Ring, aff
Redaktör Tommy Jeppsson

Prenumeration: 200 kr/kalenderår

Lösnummer: (beställs hos expeditionen)

Annonser: Redaktionen

Annonsspriser:
Helsida: 4.800 kr Halvsida: 3.000 kr
Kvartsida: 2.100 kr Åttondelssida: 1.500 kr

Fyrfärg:
Helsida: 9.300 kr Halvsida: 7.500 kr
Kvartsida: 6.500 kr

Layout och sättning:
Annette Hofvander, Text & Form AH AB

Tryck:
Tryckerigruppen AB, Uppsala
Tidningens uppfattning framgår av ledarsidan.
För åsikter framförda i övrigt redaktionellt material
svarar respektive författare.

aff

FÖR FRED, FRIHET, FRAMTID
grundad 1890

allmänna försvarsföreningen: aff är en ideell förening, fristående från myndigheter och politiska partier. Föreningens ändamål är att aktivt delta i den säkerhets och försvarspolitiska debatten genom föredrag, diskussioner och seminarier för att främja Sveriges förmåga att möta såväl militära som andra former av samhällshot.

Ordförande: Maria Nyberg Ståhl
Vice ordförande: Bengt Axelsson
Generalsekreterare: Stefan Ring

Expedition:
Telefon(svarare) 08-678 15 10.
Fax: 08-667 22 53
Postadress: Teatergatan 3, 5 tr
111 48 Stockholm
Bankgiro: 482 8885
Plusgiro 127 11-8
E-post: aff@aff.a.se
Hemsida: <http://www.aff.a.se>

allmänna försvarsföreningen vill verka för en försvarsdebatt med god spridning. Publicering av artiklar införda i **vårt försvar** medges med angivande av källan. Ekonomiska villkor avtalas med respektive författare.

innehåll

Nr 4 2012 Årgång 123

Våra militära förmågor måste snabbt kunna växla mellan såväl nationella som internationella insatser. Bilden visar soldater ur FS24 tillhörandes P7 som genomför övning på Gotland före rotation till insatsområdet i Afghanistan.

Foto: Daniel Klintholm/Försvarsmakten

Läs:

Claes Arvidssons artikel "I nationens intresse" på sid. 5.

Foto: SVD

Ledare:

Nationellt försvar 4

Tema Det nationella försvaret:

Claes Arvidsson: I nationens intresse 5

Bo Hugemark: Bortom all hjälp? 8

Peter Hultqvist: Norden viktigt 10

Ulf Persson: Den nygamla regionala ledningsnivån 12

Lars Wedin: Mellan solidaritet och suveränitet 14

Armé Marin och Flygfilm:

Tommy Jeppsson: Okänd kändis 17

Samhällsförsvaret:

Herman Westrup: Samhällskatastrofer 18

Finland:

Helge Löfstedt: Finland satsar 20

Varför ett försvar?

Stefan Ring: Varför har vi ett försvar? 22

JAS i Ungern:

Laszlo Kovacs: JAS i Ungern 24

Sverige och Nato:

Ann-Sofie Dahl: Partner "number one" 25

Ungas syn på säkerhet:

Stefan Lindborg: Säkerhet – ett vittomfattande begrepp 28

Föreningsnytt

Stefan Ring: Med ett hejdundrande kalas ... 29

Ryssland:

Ulf Henricsson: Ryssland – farligt? 31

Kina:

Clarence von Ahn: Kinesiska problem 33

Pax Baltica:

Tommy Jeppsson: Pax Baltica 34

Recension:

Olof Santesson: 1939–1945 i ett band 35

Nästa nummer, 1/13, utkommer 18/3.
Manusstopp 8/2.

Nationellt försvar

Fokus i årets sista nummer av **vårt försvar** ligger på det nationella försvaret. Utifrån ett vidgat säkerhetsbegrepp täcker ordet in allt från ett militärt angrepp på vårt land, terroristaktioner och de säkerhetsrelaterade konsekvenserna av pågående globala miljöhot, till de faror för den demokratiska rättsstaten som social oro och utanförskap innebär. Det blir nödvändigt med en avgränsning, och här har vi valt att belysa de nationella försvarsfrågorna ur ett militärt perspektiv. Det finns dock anledning att återkomma till de icke militära säkerhetshoten längre fram.

Med mycket få undantag har världens stater militära organisationer som är statens yttersta medel för våldsutövning. Det är viktigt att komma ihåg att militära maktmedel tjänar politiska målsättningar. I Sveriges fall är de bland annat fredlig utveckling, frihet och demokrati för landets medborgare och internationell solidaritet, en defensiv säkerhetsstrategi.

För en stormakt med regional/globala ambitioner har den militära kapaciteten en mer uttalad roll som påtryckningsmedel utgående ifrån en offensivt präglad strategi. Ett hot kan vara lika effektivt som dess verkställighet, utan de kostnader som det direkta användandet innebär. Man kan säga att militära maktmedel i sig är ofarliga. Graden av farlighet hänger samman med politiska ledares vilja att använda det.

Det är historiskt belagt att den politiska viljan till militär maktprojicering kan ändras åtskilligt snabbare än den tid det tar för den hotade att bygga upp militär förmåga. Statens förmåga/vilja att över tiden vidmakthålla adekvat militär kapacitet påverkar därför i hög grad regeringars hand-

lingsfrihet. Det gäller också för Sverige.

Sverige ligger geografiskt där vi ligger, och idag dominerar uppfattningen att den säkerhetspolitiska situationen i närområdet är mycket gynnsam. Så har det inte alltid varit, och det finns heller inte för framtiden någon försäkring för oss, lika lite som för andra stater, mot framtida faror. Överraskningar är en del av den strategiska verkligheten. Tecken som pekar mot att något skall hända kan finnas, medan förmågan och viljan att dra korrekta slutsatser och vidta adekvata åtgärder inte sällan brister. 11:e september 2001 och kriget i Georgien 2008 är två exempel på detta.

Rysslands militära styrka växer, och USA reducerar sin militära närvaro i Europa som ett resultat av att landets säkerhetspolitiska intressen förskjuts alltmer i riktning mot Asien. Samtidigt medför de europeiska ländernas ekonomiska problem att viljan att satsa på försvaret minskar.

Det här ger anledning att ifrågasätta hållfastheten i den

tre år gamla svenska solidaritetsförklaringen. Den egna och andra nationers möjligheter till ömsesidig militär hjälp reduceras när kvantitet och expeditionär förmåga minskar. Samtidigt hotas förmågebredd och styrkornas materiella och personella kvalitet. För länder som USA, Storbritannien och Frankrike, ska därtill läggas en höjd politisk tröskel som finns att söka i ett opinionsmässigt motstånd efter kriget i Irak och Afghanistan.

Vilka slutsatser kan då dras för vår del? Den rimliga slutsatsen blir att vi i högre grad måste kunna lita till egen förmåga för att hävda våra nationella intressen, vilket inkluderar att vi skall kunna fylla en stabiliserande roll i närområdet.

Det innebär inte att samarbete med andra länder är oviktigt, men det innebär att vi bejakar synsättet att vi ytterst själva ansvarar för den egna säkerheten. Vi behöver nationella militära resurser som har en sådan beredskap, styrka, strategisk och taktisk rörlighet att de effektivt kan hantera också svåra konfliktsituationer. ■

Ett hundra år med Föreningen För Göteborgs Försvar

Västsverige och Göteborg är vårt lands port västerut och har i den rollen alltid haft stor betydelse för försvaret av riket. Den betydelsen har Föreningen För Göteborgs Försvar innevarande år slagit vakt om i 100 år. Föreningen är en vital jubilar som under året utgett en minnesbok som lättsamt och trevligt beskriver föreningens tillkomst och utveckling alltsedan starten 1912. Christer Nedström är att gratulera till en läsvärd skrift. Boken kan beställas hos Geron Jannesson geron@bredband.net

Claes Arvidsson:

I nationens intresse

Claes Arvidsson
Foto: SVD

Romanen *I Nationens intresse* från 1988 är Jan Guillous tredje om underrättelseofficeren Carl Hamilton. Med sitt eget liv som insats opererar Hamilton våldsamt och fördolt i nationens intresse. Ingenting får stå i vägen. I filmen från 2012 med samma namn men med annan story undslipper Hamilton åtal för mord på sin käresta med hänvisning till nationens intresse.

Svenska dolda nationella intressen stod också på spel i samband med att Eko-redaktionen spräckte historien om FOI och Saudiaffären, och som i praktiken sedan ledde till försvarsminister Sten Tolgfors avgång. Vid sidan av detaljer som inte precis var hämtade ur en Hamilton-roman utan mer bar prägel av amatörernas julafton, kom debattfokus att ligga på en politik för försvarsmaterielexport som förs i det fördolda på tvärs mot den öppet deklarerade.

Det är två exempel på att begreppet i nationens intresse i den offentliga sfären har kommit att bli sammankopplat med skumraskaffärer i och utanför politikens och rättens legitima gränser.

Att det nationella intresset inte riktigt platsar i politikens finrum illustreras också av att detta saknas som begrepp i Fredrik Reinfeldts regeringsdeklarationer 2006–2012. Överhuvudtaget är klart utpekade intressen sällsynta. Kanske rör det sig om en retorisk artefakt från tiden som moralisk stormakt, men likväl har Sverige förstås intressen.

Samtidigt finns det inte någon enkel metod att slå fast

den exakta innebörden eller för den delen att operationalisera medlen. Kort sagt, vi måste prata om det. Och det brådskar. Det behövs ett samtal utan skyggglappar om vad som är bäst för Sverige i en tid av ökad osäkerhet globalt, i Europa och i vårt närområde.

EU kan sönderfalla, Ryssland rustar upp (och Europa ned) och USA fokuserar mer på Asien. Det betyder att bärande ingångsvärden för Sveriges utrikes-, försvars- och säkerhetspolitik inte längre präglas av stabilitet. Mot den bakgrunden är en väg för att ta ut kompassriktningen att låta den diskussion om *raison d'Etat* – det som verkligen ligger i nationens intresse – ta plats på den offentliga scenen.

EU är politiken på scenen

Det nationella intresset kan beskrivas som den utrikes- och försvarspolitiska motsvarigheten till inrikespolitikens allmänintresse. Det handlar om värnande av värden som ska stå över de mer vardagliga partiegoistiska politiska spelet. Ytterst handlar det om Sveriges överlevnad och blomstring, makt och inflytande i världen.

Mot den bakgrunden skulle man kunna förvänta att regeringens utrikesdeklaration skulle kunna ge svar. Utrikesminister Carl Bildt har dock även han sedan 2006 varit sparsmakad med att utveckla tankegångar om det nationella intresset. Om regeringens huvudlinje *on stage* råder det dock inte något tvivel. 2007 slog Bildt fast att:

”Sveriges utrikespolitik ska medverka till frihet, fred och

försoning såväl i vår egen som i andra delar av världen. Den förs med tydlig utgångspunkt i de värderingar som bär upp vårt samhälle och i våra intressen. Arbetet med att främja demokrati, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling genomsvårar den svenska utrikespolitiken.”

Vägen att nå dessa mål, som den till exempel kom till uttryck i utrikesdeklarationen 2010 – går via Europeiska unionen:

”Det är bara genom engagemang, tydliga visioner och vilja till konkret handling som Sverige kan bidra till att stärka Europas inflytande i världen. Och det är bara genom en stark och målmedveten Europeisk union som våra gemensamma värden och intressen kan forma en bättre värld.

För Sverige, som valt att tillhöra kärnan i det europeiska samarbetet, är detta en naturlig och önskvärd utveckling, liksom det är naturligt och önskvärt att verka för att unionens röst i världen blir tydligare. Det är så som våra värden och nationella intressen bäst värnas i en allt mer komplex värld.”

EU intar, som Bildt slog fast 2008, en särställning i svensk utrikes- och säkerhetspolitik.

Men även i ett gynnsamt medellångt framtidsscenario för det krisande EU står det klart att Unionen kommer att vara försvagad, och inte bidra till säkerhet i Europa på samma sätt som tidigare. Vad betyder egentligen solidaritetsklausulen i Lissabonfördraget i ett sönderfallande EU? Och vad betyder det för Sverige?

Foto: Försvarsmakten/Combat Camera

Centrala aktörer i formulerandet av Sveriges nationella intressen är landets statsminister samt utrikesministern.

Nato får hålla till back stage

Att EU beskrivs som grunden för svensk säkerhet understryks av att Nato är påtagligt frånvarande i utrikesdeklarationerna. Det är som om Nato närmast skulle vara en bisats av vikt bara som en partner vid sidan av FN och EU när det gäller internationell krishantering.

I deklarationen 2011 – ett undantag – sägs dock att de baltiska staternas medlemskap i Nato bidragit till säkerheten i vårt närområde. Någon förklaring ges inte, inte heller berörs med ett ord vilken betydelse ett medlemskap skulle ha för Sverige.

Sveriges relation till Nato förpackas fortfarande inom ramen för Partnerskap för fred. I själva verket sker det mesta

samarbetet utanför den ramen – genom deltagande i Natos underkommittéer och insatser. Hur långtgående samarbetet är illustreras av att Sverige inbjöds och tackade ja till att medverka i stabsövningen CMX förra året. Det var en artikel 5-övning och Sverige gav ett väsentligt styrkebidrag för att hjälpa Norge.

Allt i största hemlighet förstås. *Back stage.*

I praktiken är det bara ett riksdagsbeslut som står mellan oss och ett medlemskap.

I praktiken utgör dessutom Nato den outtalade förutsättningen för den ensidiga svenska solidaritetsförklaringen som innebär att vi ska kunna ge och ta emot – även militär – hjälp i en krissituation.

Ligger inte ett medlemskap i nationens intresse?

Det nationella försvaret

Alliansfriheten är förbi som ideologi och med den ensidiga svenska Solidaritetsförklaringen sägs öppet att Sverige inte kan försvara sig på egen hand. Det är ett viktigt erkännande. Det är sämre beställt med regeringens öppenhet om läget när det gäller försvaret av Sverige.

Å ena sidan är, som också ÖB Sverker Göranson varit tydligt med, försvarsekonomin i obalans efter 2015 och kommer att möta ännu större utmaningar redan under 2020-talet (även utan kostnaden för uppgraderingen av JAS Gripen). Å andra sidan är det redan väldigt

tunt med förmågor för att hålla garden på hemmaplan.

Visserligen har det efter det ryska Georgienkriget 2008 skett ett visst uppvaknande från föreställningen om att den eviga freden inträtt i Europa, men steget är långt från retoriskt bejakande av den nationella dimensionen i försvarspolitik till ett verkligt återtag.

Det är inte någon tillfällighet att KKRVA fyra år senare publicerar en rapport med titeln *Kan vi försvara oss?* Svaret är inte uppmuntrande.

Att stärka det nationella försvaret är emellertid det bästa bidrag vi kan ge för att bevara det nu goda säkerhetsläget i närområdet. Ligger inte det i nationens intresse?

Det är möjligt att göra långa önskelistor fyllda med "det här måste vi ha", men man kan också vara mer realistisk med utgångspunkt i hur behoven av försvarseffekt ser ut. Ett omtag skulle kunna sätta följande i fokus för den nationella dimensionen i försvarspolitik.

På Gotland bör det finnas en viss grundberedskap med kvalificerade förband, en infrastruktur som gör det möjligt att tillföra trupp och luftvärn med lång räckvidd. Nationella och internationella samövningar bör återkommande hållas på ön.

Försvarets grundorganisation är så liten, lätt och koncentrerad att även försvar i Sverige blir expeditionärt. Den måste växa på frivilligsidan via reservofficerare, hemvärn och nationella skyddstyrkor.

Skyddet av de fåtaliga baserna och garnisonerna behöver förstärkas med luftvärn. Det behövs åtgärder för att förhindra sabotage.

Försvaret måste ha förmåga att ta emot hjälp från Nato – och detta blir en del av Natos planering vid ett medlemskap.

Sverige måste också ta sig råd att beställa åtminstone 80 nya JAS Gripen för att öka chanserna för att hjälpen ska hinna fram. I avvaktan på de nya Griparna får inte Sverige avhända sig möjligheten att kunna använda flottan av C/D-plan.

Utan ökade anslag går inte försvarsekvationen ihop. Det betyder i sådana fall att staten lämnar walk over när det gäller en av dess kärnuppgifter.

Det ligger inte i nationens intresse.

Raison d'Etat vs politikens raison d'être

Formuleringen av vad som ligger i nationens intresse sker inte i ett vakuum. Det handlar om ett samspel mellan omvärldsförändringar och perception, men också om elit och folk. I den bästa av världar är det en process befriad från sär-

intressen och inslag av inrikes utrikespolitik. Men den världen finns inte heller i Sverige.

On stage är det EU som gäller men *back stage* utgör Nato grunden för Sveriges säkerhet. Genom att svara ja när Natos generalsekreterare ringer för att be om styrkebidrag till insats i Långt-bort-i-stan kan vi hoppas på ett lika positivt svar om militärt bistånd om det skulle bli allvar på hemmaplan.

Utanförskapet har alltså ett pris i form av osäkerhet.

I en tid av krympande försvarsbudgetar utvecklas Nato i riktning mot specialisering och delade förmågor (smart defence). Här finns direkta vinster att göra också för Sverige, men även indirekt genom att möjliggöra en bättre fördelning av bördor i Nato (avlasta USA).

Vilt triangulerande Moderater vill dock inte utmana en Natonegativ opinion, men opinionen kan aldrig vändas om den inte utmanas. Lika bekvämt är det för Socialdemokraterna som slipper konfronteras med Natonojan i de egna partileden. Det innebär tyvärr att sannolikheten gränsar mot noll att Försvarsberedningen ska ta upp frågan om för- och nackdelar med ett Natomedlemskap.

Samtidigt saknas politisk vilja att betala för ett försvar som skulle kunna bära upp den nationella dimensionen i försvarspolitik.

Det har också ett pris.

Vi lever i en tid när det inte precis är rea på säkerhet.

Skakigheten i den rådande politiken understryks av att Sveriges position undermineras i EU. I ett krisande EU agerar Sverige snarare bromsare på vagnen utan egna konstruktiva bidrag än som ett "kärnland" – och förmedlar mest en känsla av självbelåten distansering.

Begreppet *raison d'Etat* reser frågan vad som ligger i nationens intresse. Politikens *raison d'être* ger inte alltid rätt svar.

Claes Arvidsson är ledarskribent på Svenska Dagbladet.

Bo Hugemark:

Bortom all hjälp?

Cirkeln är sluten. Under det kalla kriget var Sveriges försvar i realiteten (men inte i offentligheten) ett försvar av Nato och förväntades ske med stöd av Nato. Idag har vi lovat att "kunna såväl ge som ta emot militärt stöd." Men skillnaden är att vårt militära bidrag till säkerheten nu är försvinnande liten och kan vara helt otillräcklig i avgörande situationer. Har vi ens en teoretisk möjlighet att rusta upp om hoten förvärras?

"Ingen annan försvarar Sverige och vi försvarar bara Sverige". Så sade regeringen Bildt i utrikedeklarationen 1992. En alldeles bisarr formulering, som möjligen kan förstås i sammanhang med att Sveriges EU-inträde förbereddes och en folkomröstning skulle ske om några år; det gällde att inte få ett medlemskap att framstå som en väg in i ett gemensamt europeiskt försvar.

Med en välvillig tolkning kan man också se det som en beskrivning av läget just då, när sovjetregimen fallit, Ryssland såg ut att kunna bli demokratiskt och Sveriges försvarsmakt hade stärkts kvalitativt.

Cirkeln sluts

Under det kalla kriget var vi i händelse av ett storkrig beroende av hjälp utifrån och gjorde också – som bl a Mikael Holmström visat i sin bok, *Den dolda alliansen* – förberedelser för att kunna ta emot hjälpen, något som det svenska folket hölls i okunskap om. Och i gengäld var vårt försvar ett försvar av Nato. Förutsättningen för vår försvarsplanering var nämligen att slutmålet för ett sovjetiskt angrepp inte var Sverige utan att vi fick strategisk betydelse för att vi låg i vägen för angrepp mot främst Norge.

1991 försvann den förut-

sättningen, och någon hotbild som krävde västlig hjälp fanns inte för tillfället. Men de strategiska beroendena kring Östersjön hade inte försvunnit i ett trollslag. Rysslands framtida utveckling var helt oförutsägbart. Hotbilden mot Sverige efterträddes av möjliga hot mot de

baltiska staternas säkerhet. Och under 1990-talet och framöver gjorde vi vårt bästa för att genom svensk nedrustning skapa en ny hotbild mot oss.

Solidaritetsförklaringen är en logisk konsekvens av dessa två utvecklingar. Och vi är tillbaka i kalla krigets strategiska

Författaren ställer den centrala frågan om våra möjligheter att återta en högre militär förmåga där faktorn politiskt beslut kopplat till tidsfaktorn och kostnader gör detta till en ytterligt intrikat problemställning. Ett bristområde bland flera är lyftvärnssystemen som inom en inte alltför avlägsen framtid behöver omsättas. Bilden visar en luftvärnsrobot 97 Hawk.

Foto: Nicklas Gustafsson/Försvarsmakten

bild: Vi försvarar andra och andra försvarar oss.

Dags att börja förklara

I skrivande stund håller regeringen på att överväga svenskt deltagande i luftpatrulleringen över Island (som tidigare skötts av Norge) inom ramen för Solidaritetsförklaringen. Om det blir så är det en god början på den pedagogiska uppgiften att göra vår nya strategiska doktrin känd och hoppeligen förankrad.

Men mycket återstår för att det skall gå upp för allmänhet (och politiker) att Solidaritetsförklaringen är kärnan i försvarspolitik. Om man utgår från den kan man lämna mycket mer precisa svar på standardfrågan "Kan vi försvara hela landet?" än de svävande svar som ofta ges. Nämligen följande:

Vår första försvarslinje är att bidra till att närområdet är så stabilt att inga hot uppstår vare sig mot oss eller våra gran-

nar, eller i värsta fall hjälpa till att avvärja angrepp mot dem. Om vad vi kan göra härvidlag skall jag inte orda mer här, det berördes i min artikel i förra numret **vårt försvar**, och den som vill veta mer kan lämpligen läsa Kungl Krigsvetenskapsakademiens studie *Till bröders hjälp*¹.

Hinner vi få hjälp?

När det gäller vårt eget territorium måste vi ovillkorligen kunna försvara sådana delar som kan bli förstahandsmål för en angripare vid ett angrepp mot våra grannar. I klartext i första hand Gotland. Det känns tröttsamt att tjata om detta, men det kan inte upprepas tillräckligt många gånger att avrustningen av vårt strategiskt mest viktiga landskap var det mest huvudlösa beslutet i modern tid.

Men det finns andra vitala områden, platser och mål: marina och flygbaser väsentliga för basering av Nato-stridskrafter, vital infrastruktur, befolkningscentra m m som skulle kunna utsättas för angrepp i syfte att bryta motståndsviljan.

Ett sådant försvar är en nödvändig förutsättning för att våra förväntningar om hjälp utifrån skall vara realistiska. Vi måste anses värda att få hjälp, och det måste vara möjligt att ge oss hjälp innan det är för sent.

Den enklaste lösningen på detta är givetvis Nato-medlemskap. Det skulle ge en mer hållfast garanti än vår egen "vi förväntar oss...". Och det skulle göra att vi kunde förbereda hjälpinsatser handfast. Men eftersom en anslutning av rationellt utgrundlig men politiskt alltför lättförståelig anledning för närvarande tycks vara utesluten, får man väl kompensera den operativa nackdelen med att öka vår egen styrka och ut hållighet. Och hoppas på fortsatt överseende med fripassagerarskapet.

Krig är irrationellt

En annan vanlig standardfråga i

försvarsdebatten är "Varför ska vi ha ett försvar när det inte finns något hot?"

Utifrån vår strategiska doktrin, Solidaritetsförklaringen, är svaret att det finns alldeles tillräckligt med ryska styrkor för att hota de baltiska staterna och delar av Sverige, att styrkorna ökar och att ingen kan förutse framtiden och utesluta kriser.

Ibland får man höra "jag kan inte föreställa mig en situation då Ryssland skulle angripa ett Nato-land." Det är ett alldeles korrekt påstående. Nämligen som beskrivning av talarrens bristande analysförmåga. Han har fallit offer för den vanliga åkomman, "mirror-imaging", benägenheten att tro att motparten resonerar på samma sätt som han.

En fredlig stat som blir offer för aggression har svårt att i förväg sätta sig in i angriparens föreställningsvärld. En presumtiv angripare kanske värderar "intäkten" av angreppet annorlunda än han, exempelvis bedömer den i ett annat tidsperspektiv. Angriparen kanske känner sig försatt i en tvångssituation, där han bedömer att det på sikt skulle leda till katastrof om han avstår från angrepp. Han har säkerligen inte samma värderingsskala för vilka "kostnader" han är beredd att ta. Han kan vara mer benägen att ta chanser och risker.

Historien har otaliga exempel på angrepp som tett sig irrationella ur offrets och omvärldens synvinkel, och därför blivit överraskande, Operation Weserübung 1940, Argentinas invasion av Falklandsöarna 1982, Kuwaitinvasionen 1990 och Georgienkriget för att ta några exempel. Jo, de tre förstnämnda angreppen visade sig förstås irrationella på längre sikt, men det hjälpte inte dem som drabbades av krigshandlingarna i inledningen.

Kan vi rusta upp?

Ett militärt försvar som ska kunna vara fredsbevarande på

lång sikt måste vara en försäkring även för dåligt – och svårförutsebart – väder. Det kravet uppfyller inte dagens svenska försvar. Frågan är om det går att göra något åt det inom överskådlig tid. I hägnen av den 10-åriga nådatiden i slutet av förra millenniet och den perversa ”strategiska time-outen” vid millennieskiftet (sammanfallande med Putins makttillträde) minskades försvaret så att förutsättningarna för upprustning raserades. Den normala tiden för att utbilda en bataljonchef är 12 år, men till nöds hade man väl inom nådatiden kunnat ”snabbkläcka” ett antal. Under förutsättning förstås att man hade bestämt när tidsfristen börjat ticka bort. Och vilka förändringar i Ryssland skulle ha gett signaler därom? Påbörjad förstärkning av försvaret, revanschistiska strömningar, ökad nationalism, ekonomiska problem, tal om utländska konspirationer. Verkar bekant, eller hur?

Men för att utbilda ett större antal befäl som skall föra krigsförband och befäl som skall utbilda soldater krävs det flera saker. *För det första* tillräckligt många aspiranter/rekryter. Med det nya personalförsörjningssystemet som redan nu går på knäna för dagens insatsorganisation är detta osäkert, minst sagt. Det kanske krävs reaktivering av värnplikten, och hur långt måste det gå för att ett sådant beslut är politiskt möjligt? *För det andra* tillräckligt mycket befäl som vet vad man skall utbilda till och hur. Frågan är om vi inte har underskridit den kritiska massan. Det kanske läsare med färskare erfarenhet av militär utbildning än jag kan svara på. Jag blir glad om det inte förhåller sig så illa som jag misstänker. ■

Bo Hugemark är överste och säkerhetspolitisk analytiker.

1 Kan beställas på <http://kkrva.wordpress.com/>

Peter Hultqvist:

Norden viktigt

Försvarsberedningens arbete har nu startat vilket vi Socialdemokrater tycker är positivt. I en globaliserad värld är vi beroende av samverkan med vår omvärld och det är viktigt att vi nu får föra mer djupgående samtal om nu- och framtidens hot samt om omvärldsläget. Vi Socialdemokrater har i flera sammanhang lyft fram den nordiska dimensionen, och jag vill här redogöra för våra tankar kring vikten av nordiskt försvarssamarbete.

Peter Hultqvist
Foto: Katinka Igelberg

Utvecklingen i såväl Östersjön som i Arktis ställer krav på att i flera dimensioner arbeta för fred och säkerhet. I Östersjön präglas situationen av ökade transporter när det gäller gas och olja, en omfattande färjetrafik, Nord Streamprojektet, miljöförstöring, en ökad militär övningsverksamhet och underrättelseinhämtning. Energiflödena i vår del av Europa blir av strategisk betydelse för en rad nationer. Gotlands militärstrategiska roll måste uppmärksammas.

I Arktis ökar det ekonomiska intresset från en lång rad nationer i samma takt som isarna smälter och frigör naturtillgångar. Detta har lett till att samtidigt som de kommersiella intressena ökar så sker motsvarande utveckling på den säkerhetspolitiska sidan. Exempelvis så etableras en ny rysk arktisk brigad i Murmanskområdet under 2012.

De nordiska länderna har att förhålla sig till den utveckling som sker i vårt gemensamma närområde. En av de faktorer som särskilt påverkar situationen är det ryska militära förmågelyst som inletts och kommer att märkas fullt ut någon gång 2025. Det handlar om en omfattande modernisering av samtliga vapenslag med uppgradering av kvalitet och kompetens. Under perioden 2011 till 2014 så ökar försvarsanslagen med en procent av BNP till 3,9 procent. I såväl Arktis- som Östersjöregionen sker avsevärda förstärkningar.

De nordiska länderna har gemensamma intressen. Detta förändras inte av att Norge, Danmark och Island är medlemmar i Nato och Sverige och Finland är alliansfria. Den gemensamma geografien och värderingsgrunderna gör samverkan naturlig. Länderna i Norden har också särskilda band till Estland, Lettland och Litauen. Den transatlantiska länken och samarbetet inom Europa är också en realitet som ingår i samtliga nordiska länders säkerhetsstrategier. Inom Norden är NORDEFCO den

gemensamma samverkansplattformen för försvar och säkerhet.

Samarbetet inom NORDEFCO¹ omfattar i huvudsak fem områden:

- Strategisk utveckling
- Förmågeutveckling
- Human resources och utbildning
- Övning
- Operationer

Ytterst handlar det om att bygga en långsiktig integration genom att successivt introducera nya samverkansområden. Därremot är inte slutmålet specificerat. Samarbetet är i nuläget inriktat på direkta samordnings- och nyttoeffekter. Sin största funktion har NORDEFCO hittills haft när det gäller styrkeproduktion och samarbete kring olika internationella insatser. Försvars- och säkerhetssamverkan med de baltiska länderna bör fördjupas.

I dagens situation kan vi se tydliga exempel på att de nordiska länderna i vardagen skapar en gemensam militär kapacitet som stärker samtliga deltagare. Cross Border Training på nordkalotten där flygflottiljerna i Bodö, Rovaniemi och Luleå kontinuerligt samövar på ett framgångsrikt sätt är ett sådant exempel. En liknande verksam-

het har nu startat i södra Sverige där det svenska och danska flygvapnet samövar. Självfallet är detta exempel som såväl har strategisk effekt samtidigt som det leder till integration och utveckling av gemensam militär förmåga. Noterbart när detta skrivs är att Island nu söker stöd av flygvapnet i de övriga nordiska länderna för insatser över isländskt territorium.

Amfibieregementet samövar regelbundet med Finlands motsvarighet. Armén och marinen har deltagit i övningen Cold Response. Såväl på marinsida som inom markstridskrafterna kan liknande exempel utvecklas. Sverige bör exempelvis ta initiativ till mer omfattande samnordiska övningar när det gäller arméstridskrafterna. Strävan bör vara att – om möjligt – även involvera de baltiska länderna.

Av både ekonomiska och säkerhetsstrategiska skäl är det viktigt att prioritera det nordiska samarbetet och se dess viktiga utvecklingspotential. På såväl utbildnings- som förbandssidan kan nordiska lösningar vara intressanta att pröva i en djupare mening. Här kan särskilt den unika kompetens som är kopplad till arktiska förhållanden vara intressant att gemensamt analysera. När det gäller förhållandena i Östersjöområdet

kan gemensam amfibiekompetens vara ett intressant område att utveckla. Men det kräver då en stark politisk vilja eftersom frågan måste hanteras med särskild respekt med tanke på frågan om Norge, Danmarks och Islands Nato-medlemskap kontra Finlands och Sveriges alliansfrihet. De regelverk och lagar som reglerar frågor som rör samverkan av detta slag bör ses över i syfte att underlätta och avbyråkratisera beslutsprocesser som gäller olika samverkansföretag inom Norden.

Att successivt utveckla mer av gemensamhet inom Norden bör vara en tydlig politisk ambition där Sverige intar en offensiv hållning. Långsiktigt kan ett sådant arbete vara en synnerligen verksam väg för att skapa tydliga signaler som är stabiliserande och skapar säkerhet i vår del av Europa. Denna typ av stabilitet kan också ha positiva effekter för att på den civila sidan utveckla och gripa sig an samarbetsprojekt i hela vårt närområde. Samtliga nordiska länder kan för sina egna strategiska säkerhetsintressen ha stor nytta av ett tydligare gemensamt uppträdande. ■

Peter Hultqvist är ordförande i riksdagens Försvarsutskott.

1. Nordic Defence Cooperation

Ett bra, praktiskt, exempel på nordisk och internationell militär samverkan var årets vinterövning Cold Response som genomfördes i Nord-Norge med deltagande från 14 Nato- och pfp-länder. Övningen var den största under året för såväl Sverige som Norge. Bilden visar artillerisystemet Archer uppställt för påfyllning av ammunition.

Foto: Joakim Elovsson/Försvarsmakten

Ulf Persson:

Den nygamla regionala ledningsnivån

Foto: Yvonne Persson

Fotografi på porträttmålning av konstnären Fredrik Landergren.

Regeringen avgav i budgetpropositionen för några år sedan att "Försvarsmakten avser att fr.o.m. 2013 i insatsorganisationen inrätta fyra regionala staber som under Högkvarteret ska samordna den markterritoriella verksamheten. Staberna kommer också överta de uppgifter som i dag utförs av säkerhets- och samverkanssektioner och insatsledning Stockholm.

Staberna kommer bland annat samverka med regionala myndigheter, leda den regionala säkerhetstjänsten och vara beredda att leda hemvärn med de nationella skyddsstyrkorna.

Regeringen bedömer att skapandet av de regionala staberna innebär att Försvarsmaktens förmåga att samverka med och lämna stöd till andra myndigheter förbättras."

Den minnes gode erinrar sig att samma argument också användes när Militärdistrikten lades ner och all samverkan centraliserades.

Rikshemvärnschefen, bri-

gadgeneral Roland Ekenberg, gjorde en omfattande utredning som ledde fram till beslut av ÖB i september 2011 som innebär att fyra regionala staber inrättas i insatsorganisationen från 2013-01-01 med lokalisering till Boden, Kungsängen, Skövde och Revinge. Regementscheferna på dessa orter blir tillika regionala chefer, således chefer för respektive militärregion.

I det operativa sammanhanget är huvudsyftet med den regionala ledningen att öka Försvarsmaktens förmåga att leda territoriell verksamhet, inklusive underställda förband och samverkan med övriga samhället, för att skapa förutsättningar för regional försvarsplanering och bidra till samhällets krisberedskap.

Regional försvarsplanering innebär samverkan med regionala myndigheter, kommuner och näringsliv i syfte att samordna samhällets stöd till Försvarsmakten.

Samhällets krisberedskap har att hantera ett brett spektrum av kriser och extra ordinarie händelser. Försvarsmakten är i detta sammanhang en viktig aktör för att hantera dessa situationer. Från ledningssynpunkt är syftet med den regionala ledningen att komma närmare den lokala och den regionala verksamheten i samhället, den s k närhetsprincipen.

Chef för militärregion skapar och uppfyller regionala målsättningar inom ramen för

territoriell verksamhet. Militär operativ verksamhet samordnas, genom samverkan, med samhället i övrigt i olika konflikt-nivåer. En bearbetad territoriell lägesbild ska finnas tillgänglig genom bl.a. ett samutnyttjande av civila och militära resurser för övervakning över ytan.

Regional ledning förser civila aktörer med en samlad och bearbetad militär lägesuppfattning. Regional ledning är en kontaktpunkt gentemot andra aktörer i regionen.

Regional ledning ska ha en förmåga att stödja samhällets krisberedskap såväl i fred som vid kris och krig. Hemvärnsförbandens tillgänglighet och lokalkännedom ska i största möjliga utsträckning tas tillvara i samband med stödinsatser åt andra myndigheter, kommuner eller andra civila aktörer. De ska också kunna utnyttjas för skydd och bevakning av samhällskritisk infrastruktur. Utvecklingen av de regionala ledningarna innebär att Försvarsmaktens förmåga att samverka med och lämna stöd till andra aktörer i samhällets krisberedskap kommer att förbättrats.

Chef för militärregion lyder

under Försvarsmaktens insatschef avseende beredskap, insatser och territoriell verksamhet och insatser löses vid hemvärnsberedskap eller larm. Vid ökade hot ska cheferna för militärregionerna skapa förutsättningar för fältförbandens verksamhet som skydd av mobilisering och baser av olika slag.

Militärregionernas staber organiseras i fred med cirka 30 officerare, specialistofficerare och civila. Organisationen skiljer något bland annat med hänsyn till de stora samverkansytorna som finns i Stockholm och Göteborg.

Efter mobilisering, ett begrepp som åter tagits fram, dubblas personalstyrkan genom tillförsel av reservofficerare och en för ändamålet särskilt organiserad ledningspluton.

Att den regionala ledningsnivån återinförs är efterfrågat

på civil sida. Landet som helhet behöver återta förmågan att genom samverkan skapa de totalt sett bästa förutsättningarna att hantera kriser och i slutändan även militära angrepp, hur osannolikt det senare än ter sig just nu.

Det vi nu gör är inte att återinföra kalla krigets militär-områdes- eller försvarsområdesstaber, utan vi skapar något nytt som ska hantera och underlätta samverkan i en omgivning där samverkansytorna har blivit fler och mer komplicerade. Försvarsmaktens stora tillgångar på personal och materiel finns inte längre utan allt oftare måste vi fråga hur samhället utanför Försvarsmakten kan stödja en försvarsoperation i landet. ■

Ulf Persson är överste och leder projektgruppen regional ledning.

Kungsängen är en av de platser dit de nyupprättade militärregionstaberna lokaliseras. Därmed förbättras förmågan till civil – militär samverkan och ömsesidigt stöd.

Foto: Combat Camera

De marina förmågorna kan snabbt växla mellan nationella och internationella insatser. Bilden visar en övning inför insatsen i operation ATALANTA utanför Somalias kust.

Lars Wedin:

Mellan solidaritet och suveränitet

Det går inte att anlägga ett rent nationellt perspektiv på vår säkerhets- och försvarspolitik. Sverige är inte en isolerad ö utan en del av en globaliserad värld. Hot och intressen är gränslösa. Ett nationellt perspektiv måste med nödvändighet också vara internationellt. Ett svenskt försvar kan därför inte bara verka utifrån nationella förtecken utan måste ver-

ka i en internationell miljö vare sig vi talar om det geografiska närområdet eller längre bort.

När Sverige deltar i kriget i Afghanistan är detta i grunden för att hindra att detta land åter blir en hemvist för internationell terrorism; vilket är ett genuint säkerhetsintresse också för Sverige. När svenska sjöstridskrafter deltar i försöken

att säkra västra Indiska oceanen från pirater så är detta också ett svenskt intresse eftersom vi, liksom hela den industrialiserade världen, är beroende av säkra globala sjötransporter.

Internationella uppgifter ställs ibland i motsats till nationellt försvar. Det kan naturligtvis vara så i det enskilda fallet men i så fall står insatsen i fråga antingen i strid med svenska

Foto: Marcus Olsson

intressen eller är helt frikopplad från dessa. Vi får verkligen hoppas att svenska soldater och sjömän inte behöver riskera livet i en sådan insats.

Solidaritet – men hur?

Solidaritetsförklaringen innebär att vi ensidigt har förbundit oss att stödja ett nordiskt land eller medlem av EU i händelse av angrepp och att vi, omvänt, förväntar oss stöd om vi själva angrips. Den har egentligen lagt fast det självklara: vår säkerhet är beroende av andra och vi måste bidra till andras säkerhet. En situation där Sverige står ensamt mot en fiende skulle utgöra ett totalt misslyckande för svensk utrikes- och säkerhetspolitik.

Men här insmyger sig en viktig fråga: är solidaritetsförklaringen trovärdig? Såvitt känt finns inga planer och inga förberedelser för det fall där förklaringen måste omsättas i handling. Det är inte ens klart

utsagt att den skall ligga till grund för kommande försvarsbeslut.

Enligt EUs Lissabonfördrag, artikel 42.7, skall en EU medlem som utsätts för angrepp på sitt territorium ges allt möjligt stöd av andra EU-medlemmar i enlighet med FN-stadgans artikel 51 avseende legitimt självförsvar. Paragrafen gör dock ett undantag för stater vars säkerhetspolitik har en "särskild karaktär" – d v s för de så kallade neutrala, däribland Sverige. Solidaritetsförklaringen innebär alltså att Sverige förklarar att detta undantag inte berör oss. Gott så. Men det finns ett annat undantag och det är att Nato ansvarar för sina medlemmars försvar. Eftersom nästan alla EUs medlemsstater också är medlemmar i Nato så innebär detta, i praktiken, att det fortfarande är Nato som ansvarar för Europas försvar. Den gemensamma försvars- och säkerhetspolitiken, GFSP, har visserligen som mål att bli "ett gemensamt försvar", men för överskådlig framtid är GFSP i första hand avsett för internationella kriser där EU är en tredje part; vare sig angripen eller (givetvis) angripare.

I praktiken innebär detta att om solidaritetsförklaringen ska omsättas i handling så måste detta ske inom ramen för Nato. Men Sverige är, och förblir med all säkerhet, en icke-medlem.

Världspolitiken styrs emellertid inte av juridiska spetsfundigheter utan av strategiska intressen och förmågor. Om Nato – d v s Natos medlemsstater – vill hjälpa Sverige kommer man att göra det; alliansmedlem eller inte. Problemet är förstås att utan planering, förberedelser och övningar blir detta mycket svårt att genomföra.

Det finns emellertid en annan hake – förmågan. Europas militära förmåga minskar dramatiskt i finanskrisens spår. Europas verkliga stormakt, Tyskland, är militärt försvagat

och beroende av Ryssland. Alliansens dominerande makt, USA, vänder sig från Europa och koncentrerar sig på Asien och Kina. Endast Frankrike och Storbritannien har fortfarande en verklig militär kapacitet men även här sker stora neddragningar. GFSP har gått i ide som en följd av minskande resurser och bristande politisk vilja samt problemen med brittiskt motstånd och konflikten mellan Turkiet och Cypern, som hindrar samarbetet mellan EU och Nato.

I finanskrisens spår sker också en politisk försvagning av Europa som inte bara drabbar EU utan också Nato eftersom medlemsstaterna i stort sett är desamma.

Eftersom det har visat sig omöjligt att komma framåt i försvarsfrågan inom ramen för de 27 EU-länderna är det nu troligt att nya grupperingar skapas. Det talas exempelvis om att den så kallade Weimartriangeln (Frankrike-Tyskland-Polen) skulle kunna utgöra grunden för en sådan ram.

Medan européerna avrustar så rustar stora delar av den övriga världen upp. Detta gäller inte minst Ryssland, vilket leder till successivt ökande rysk strategisk handlingsfrihet gentemot det allt svagare Europa.

Kriser i närområdet

Det enda land som skulle kunna utgöra ett direkt hot mot Sverige är givetvis Ryssland. Friktionsanledningar finns. Om effektiva demokratiörelser uppstod i Ukraina och/eller Vitryssland skulle ett svenskt stöd till dessa uppfattas som en, beroende på läget mer eller mindre allvarlig, inblandning i det som Ryssland anser vara sin intressesfär.

En sådan konflikt mellan Ryssland och Sverige skulle säkerligen inte leda till krig men det allt starkare Ryssland har många andra möjligheter mot ett allt svagare Sverige. Bortsett från ekonomiska och politiska åtgärder torde cyberattacker

vara ett mycket troligt maktmedel. Militära maktdemonstrationer i Östersjön är en annan möjlighet. Det är inte alls säkert att Sverige skulle få stöd från EU eller Nato givet Europas splittring.

En rysk insats mot något eller några av länderna i Baltikum skulle leda till en mycket allvarligare konflikt. Med tanke på Putins uppfattning om Sovjetunionens upplösning som en geopolitisk katastrof är en sådan framstöt inte alls omöjlig om ett fördelaktigt läge anses uppstå.

Om Ryssland använder "salamimetoden" – dvs tar en liten bit i taget – och spelar på Europas svaghet kan en sådan operation mycket väl lyckas. Sverige lär inte ingripa ensamt. Däremot kan Ryssland i ett sådant läge mycket väl utnyttja vår solidaritetsförklaring mot oss. Man skulle då kräva garantier för att Sverige inte agerar i enlighet med våra utfästelser i denna och kanske också kräva observatörer i svenska hamnar, vid flygfält och på Gotland. Även i detta fall är givetvis cyberattacker och militära maktdemonstrationer i Östersjön högst troliga.

Om däremot Ryssland uppfattar att det finns en risk för ingripande från Nato i samband med en operation mot Baltikum lär man tidigt försöka att militärt isolera området genom framgruppering av luft- och sjöförsvaret på Östersjön och kanske också på Gotland om man är beredd att använda direkt militärt våld. Det fortsatta händelseförloppet finns väl beskrivet i Kungl. Krigsvetenskapsakademiens bok *Till bröders hjälp* (<http://kkrva.wordpress.com>). Sverige blir indraget vare sig vi vill eller inte. Vårt inflytande i operationen skulle bero på vår militära vikt, dvs förmåga.

Strategiska slutsatser

Sverige som militärt allt svagare småstat, granne med en potentiellt aggressiv stormakt,

borde rimligen ha arbetat för att bli en del av ett starkt europeiskt försvar. Men bilden är den motsatta. Vi har, trots solidaritetsförklaringen, inte blivit medlemmar i Nato. Vi har inte arbetat för ett förverkligande av ett gemensamt försvar inom EU.

Bilden är snarare den motsatta – regeringen synes ha motarbetat utvecklingen av ett politiskt och militärt starkt Europa. Här finns t ex idag fyra typer av moderna stridsflygplan, snart blir det ett till – JAS "Supergöken" – vilket leder till ytterligare försvarsindustriell splittring. Mer allmänt har den så kallade Tolgforsdoktrinen medfört att Sverige inte längre är ett intressant militärindustriellt samarbetsland.

Nu hävdar försvarsministern att JAS-anskaffningen visst inte kommer att försvaga resten av försvaret. Låt oss då se en långsiktig anskaffningsplan för örlogsfartyg, armémateriel och kvalificerade vapen! Samt tillräckligt med personal för att bemanna allt detta.

I annat fall blir bilden mycket dystert. Vår förmåga går ned, Rysslands går upp och något stöd från övriga Europa är inte att påräkna.

Europas "ÖB" general Syrén har (i en intervju i *Defence News*) understrukit att den fortsatta europeiska utförsbacken tvingar till ett mycket närmare försvarspolitiskt samarbete – s k *pooling and sharing*. Detta innebär att flera länder delar på militär kapacitet i syfte att hålla den sammanlagda förmågan uppe. Problemet är förstas att detta skulle medföra mycket stora avsteg från suveräniteten. Alla parter måste kunna lita på att alla andra verkligen kommer att delta med sina resurser. En verklig försvars- och utrikespolitisk union är då nödvändig. Men en sådan utveckling ligger inte i korten inom vare sig EU eller Nato.

Det är naturligtvis möjligt att det skulle gå att skapa ett sådant samarbete inom nord-

isk ram eller bara med, exempelvis, Finland. Är vi beredda att ge upp vår suveränitet i ett sådant samarbete? Alternativet, om inget görs, är att vi förlorar delar av suveräniteten helt enkelt genom att våra militära handlingsmöjligheter minskar drastiskt.

Här är alltså de försvarspolitiska huvudalternativen. Antingen återupprättar vi försvaret så att det både klarar kriser i närområdet och kan delta i hävdandet av gemensamma intressen längre bort. Eller avstår vi suveränitet i ett bindande försvarspolitiskt samarbete med något eller några länder – om sådana finns. Det tredje alternativet är att stå ensamma utan reella möjligheter att försvara våra intressen – vi överlämnar suveräniteten till "guds försyn".

Under alla förhållanden bör Sverige arbeta för ett vitalare europeiskt försvarssamarbete. Om det uppstår en mindre krets med nära militärt samarbete – exempelvis en utvidgad Weimariangel – så bör Sverige givetvis delta. Vilket kräver att vi åter blir en seriös militär samarbetspartner. ■

Lars Wedin är kommandör och forskare vid Institut Francaise d'Analyse Stratégique (IFAS) samt deltidstjänstgör vid Försvarshögskolan.

Faktaruta

Regeringen står bakom den av Försvarsberedningen deklarerade solidaritetsförklaringen som omfattar EU-medlemmar samt Norge och Island. Det går inte att se militära konflikter i vårt närområde som skulle påverka endast ett land. Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland eller nordiskt land. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Sverige bör därför kunna såväl ge som ta emot militärt stöd.

(Källa: Ett användbart försvar. Regeringens proposition 2008/09:140. Sid 9.)

Tommy Jeppsson:

Okänd kändis

För de stora medborgargrupperna är nog föreningen Armé Marin och Flygfilm (AMF) en okänd organisation. Däremot torde många försvarsanställda, kanske särskilt den äldre generationen nicka igenkännande liksom gruppen försvars- och militärt intresserade.

AMF bildades 1920 och har i dag sina lokaler i anrika "grå huset", således gamla militärstabsbyggnaden, på Östermalmsgatan 87 i Stockholm. Föreningen har tre anställda för bland annat ekonomi- och arkivfrågor och det dagliga arbetet leds av kanslichefen Peter Nordström. AMF leds av en styrelse under ordförandeskap av generalmajor Lars Frisk.

Verksamheten finansieras genom tjänster, genom förvaring av Försvarsmaktens alla

filmer vilket sker på uppdrag av Krigsarkivet samt genom försäljning av egna filmprodukter, det sistnämnda något som bidrar till spridning av försvarsinformation och är en uppgift som finns inskriven i föreningens stadgar.

Verksamheten i dag

Organisatoriskt består kansliet under kanslichefen av ett arkiv och en produktionsenhet. En viktig del av verksamheten är att göra AMF mera känd och en positiv trend här är att fak-

Faktaruta AMF

- AMF är den enda förening där regeringen skrivit på stadgarna
- Filmarkivet består av cirka 7 000 titlar
- AMF filmarkiv är ett av världens äldsta militära filmarkiv

tafilmer av det slag som AMF producerar lockar all fler yngre tittare. Som en följd av detta marknadsför sig AMF i ökad utsträckning också mot skolor.

Bland AMF:s samarbetspartners kan nämnas Svensk flyghistorisk förening, Svenskt

Filarkivet är imponerande.

Foto: Mats Karlén

Militärhistoriskt Bibliotek (SMB), reservofficerarna, Allmänna Försvarsföreningen, Svenska Försvarsutbildningsförbundet, Officersförbundet och Saab. Ett nära samarbete sker också med Mirakelfilm. I samband med årets Almedalsvecka medverkade AMF i en lyckad satsning inom ramen för Försvarspolitisk Arena för spridandet av föreläsningar och seminarier på nätet.

En annan lyckad satsning var den DVD som AMF tog fram i samband med Svenska Försvarsutbildningsförbundets 100 års jubileum. Denna speglar i ord och bild de första 100 åren av Försvarsutbildarnas verksamhet och medföljer jubileumsboken.

Framtiden

Verksamheten hos kansliets personal andas framtidstro. Det finns ett stort intresse för historia bland dagens svenskar. Inte minst gäller detta militärhistoria, något som föreningen försöker dra fördel av, bland annat genom att nå ut till den unga generationen.

Planer finns för närvarande på två större filmproduktioner. Den ena sätter 50 årsjubileet av den svenska militära FN insatsen i Kongo i rampljuset. Här stöds arbetet av bland andra den kände Kongo-veteranen Stig von Bayer. Den andra produktionen skall belysa insatsen av svensk militär personal i Korea, bland annat med ett fältsjukhus under de pågående krigshandlingarna och efter vapenstilleståndet den alltsedan dess pågående övervakningskommissionen.

Nämnas skall också den produktion av högkvalitativa DVD-filmer som pågår hela tiden och som bidrar till att dokumentera äldre såväl som nyare svensk militärhistoria.

Sammantaget en till antalet verksamma liten organisation som åstadkommer mycket. ■

Tommy Jeppsson är redaktör för vårt försvar.

Herman Westrup:

Samhällskatastrofer

Med Oslo och Utöya 22 juli 2011 som utgångspunkt frågar jag mig: Hur bör vi i Sverige agera för att minska verkan av en nationell katastrof?

För att lyckas tror jag att de informella ansvarsgränserna mellan polisiära och militära uppgifter vid en samhällskris måste förändras, så att man kan göra en samlad insats. Det är nu rätt tidpunkt att låta Ådalsyndromet försvinna till gagn för ett mera realistiskt tänkande och handlande. Vi bör kraftsamla oss på samordnade, snabba insatser. Vi bör ha en insatsstyrka med mycket hög beredskap och kvalitet. Detta har jag utvecklat i **vårt försvar** 2011 nr 4 "Är vi beredda?".

Den svenska modellen för krishantering med tyngdpunkt på kommunerna är inte optimal i lägen, som kan liknas vid ett mellanting mellan krig och fred.

En nationell operativ chef med en allsidig sammansatt

stab under statsministerns strategiska ledning bör ha ett tidsbegränsat mandat att omedelbart nyttja landets mänskliga och materiella resurser. Detta kan vi som bekant inte göra enligt nuvarande grundlagar. En undantagslag bör ge handlingsmöjligheter.

Insatsstyrkan bör disponera ett antal helikoptrar, snabbgående mindre båtar, terrängfordon m m. Om en liknande styrka satts in på Utöya, så skulle sannolikt Breivik oskadliggjorts och många ungdomar överlevt. Ett nytt sätt att tänka och att handla krävs för att hantera samhällskatastrofer i framtiden. Nordens fem länder borde konkretisera samarbetsformer för att kunna stödja varandra vid katastrofer/kriser. ■

Herman Westrup är överstelöjtnant, tidigare försvarsattaché i Danmark och nationell övningsledare för Svenska kyrkan.

Foto: Johan Lundahl

I en katastrofsituation har Försvarsmakten åtskilliga resurser som kan nyttjas tillsammans med samhällets övriga resurser. Ett exempel är den kvalificerade sjukvårdspersonal som finns i militära förband.

I 75 ÅR HAR VI KUNNAT SE BORTOM HORIZONTEN

1937 stod det klart att Europa stod på randen till en storkonflikt. I Sverige, neutralt och fredligt sedan mer än ett århundrade, förberedde sig regeringen och industrin för det värsta. Som en del av vår vilja att försvara vår nationella säkerhet och suveränitet grundades Saab, med uppdrag att säkra landets försörjning av militärflygplan.

Det första Saab-flygplanet lyfte 1940 och ända sedan dess har Saab utvecklat en lång rad flygplan med unika förmågor. Dessutom till bråkdelen av den kostnad man kan förvänta sig. Detta beror på att Sverige helt enkelt var tvunget att hitta andra vägar för att skapa högpresterande utrustning med ett litet lands budget.

Idag arbetar Saab inom områdena flyg-, land- och marin-försvar, och dessutom inom civil säkerhet och kommersiell flygteknik. Vårt arv av innovation och effektivitet genom-syrar alla dessa områden. Detta är till avgörande nytta i en tid när försvarsindustrin i ökande omfattning måste arbeta under kommersiella villkor.

Mer än hälften av oss är ingenjörer och mer än en femtedel av våra intäkter går till forskning och utveckling. Vi bygger en kultur och ett arbetsklimat med kompetens, lagarbete, etik och värderingar som hörnstenar. Uppfinningsrikedom och engagemang är nödvändigheter i en organisation där det omöjliga hela tiden är en utmaning.

För att lära oss mer och för att hitta nya arbetssätt söker vi partnerskap och samarbeten över hela världen. Ofta formar vi lokala företag där vi kan bidra till utvecklingen av partnerlandets egen industri. Som en del av resultatet skapas jobb i ett långsiktigt perspektiv, samtidigt som det genererar exportinkomster.

Vi tar vår roll i samhället på största allvar. Vår vision är att alla ska kunna känna sig säkra, och vi söker metoder som ger en föreställning om vad som kan hända i framtiden. Att blicka framåt och vara förberedd bidrar till att eliminera problem och undanröja hot. Det är därför vi strävar efter att förutse morgondagen.

www.saabgroup.com

SAAB

75

YEARS OF
DEFENCE AND
SECURITY

Helge Löfstedt:

Finland satsar

I Finland har man liksom i många västeuropeiska länder under 2011 beslutat att skära i försvarsutgifterna. Reformeringen av det finska försvaret har under hösten 2012 gått in i ett verkställande skede efter överväganden som påbörjades våren 2011. De finska neddragningarna har under senare tid förts fram – kanske som någon form av varning mot de företrädare för svenska försvaret som anmäler knapphet på medel. Man glömmer då att det svenska försvarsanslaget under de senaste tio till tjugo åren minskat mer än i många andra länder. Även jämfört med Finland har minskningen i de svenska försvarsanslagen varit stora.

I början av februari redovisade kommandören för den finske försvarsmakten hur han avser att hantera de nedskärningar som han ålagts. Reformen började genomföras sommaren 2012. Utgångsläget är att det finska försvarsanslaget år 2011 var ca 2 450 miljoner Euro¹. De besparingar som skall genomföras rör sig om ca 10 % och skall tas ut jämnt fördelat under åren 2012 till 2015. Anslaget kommer därefter att uppgå till 2 200 milj Euro.

Försvaret och samhällsekonomin

År 2011 var den svenska försvarsbudgeten ca 4 400 milj Euro. Det som ger den i ekonomisk mening bästa jämförelsen är att jämföra försvarsanslagens andel av BNP (Bruttonationalprodukten). Utvecklingen av försvarsutgifternas andel av denna från 2001 till 2015 för Finland och Sverige framgår av nedanstående diagram.

Intressant att notera är att Finland, även efter dessa besparingar, kommer att avdela

en större del av sin samhällsekonomi till försvar än Sverige. Uppgifterna år 2011B-2015B är bedömda. Uppgifterna för år 2001-2010 är utfall².

I diagrammet framgår att Sverige redan tagit ut nedskärningar i försvarsbudgeten som i förhållande till samhällsekonomin är större än vad Finland nu avser att göra. Observera också att det finns risk att andelen av BNP som avdelas till försvaret i Sverige mot år 2015 går under 1,0 % av BNP, vilket kan tyckas som en torr siffra. Men den indikerar att Sverige tar ytterligare ett steg mot att bli ett säkerhetspolitiskt underskottsområde.

Finland har länge haft försvarsutgifter om kring 1,4 % av BNP. Rimligen kommer man även i framtiden att visa liknande stabilitet, vilket då skulle innebära att man stabiliserar utgifterna kring 1,2 % av BNP.

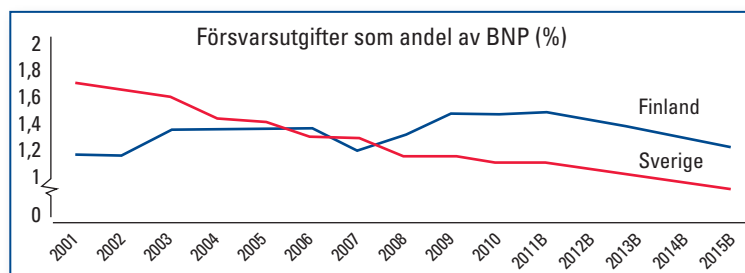
Fortsatt utveckling

Intressant är att notera hur de finska besparingarna kommer att tas ut. Den anställda fredstida personalstyrkan minskar från ca 15 000 till 12 500. Krigsorganisationens personalstyrka minskar från 350 000 till ca 230 000. Den allmänna värnplikten behålls, dock minskar antalet årligen grundutbildade från 27 000 till 25 000 och antalet repetitionsutbildade från 25 000 till 18 000. Grundutbildningen för soldater minskas också med två veckor från sex

månader. Observera dock att utbildningstiden till värnpliktigt befäl, vilken omfattar ca 40 % av de värnpliktiga, fortfarande är tolv månader. Antalet utbildningsställen (regementen och flottiljer) minskas från 25 till 16. Vidare minskas och sammanläggs förvaltningsenheter i stor utsträckning (minskning med nära 50 %).

Huvuddelen av besparingarna tas således ut på så sätt att den administrativa och infrastrukturella mångsidigheten minskas. Men finska försvaret tvingas också till vissa minskningar avseende materielanskaffningen. Nivån bedöms årligen från 2015 ligga ca 130-150 miljoner Euro lägre än vad som tidigare var planerat.

I underlaget redovisas inte några förändringar inom den finska krigsorganisationen som omfattar brigader, territorialförsvar, stridsfartyg, kusttrupper och flygförband. I stort gäller siffrorna som redovisades i Vårt försvar nr 2 år 2011. Redan tidigare har man således aviserat neddragningar av territorieförsvaret. Minskningen på 120 000 i den totala personalstyrkan kommer rimligen till överväldigande del att tas ut där. Några territorieförsvarsbrigader jämte ett antal enheter på lägre nivå behålls, men i utvecklad form. Utvecklingen mot tre mekaniserade infanteribrigader (som benämns beredskapsbrigader) kommer sannolikt att behållas inom de

Finländska kustjägare övar anfall. Foto: Håkan Nyström/Försvarmakten

nya ekonomiska förutsättningar. Likaså är det troligt att de två mekaniserade avdelningarna med stridsvagnar typ Leopard II samt artilleriet (som är mångdubbelt starkare än det svenska) ges fortsatt utveckling.

Inte heller anger underlaget från februari någon minskning av den finska marinens tio ytstridsfartyg beväpnade med sjömålsrobotar och luftmålsrobotar eller de finska kusttrupperna omfattande flera bataljonsenheter (kustjägarbataljoner, sjömålsrobotenhet m m).

De finska flygstriidskrafterna har 62 stridsflygplan av den amerikanska typen F 18 samt 47 skolflygplan med förmåga till såväl jakt- som attackinsatser.

Förnyelse

Finland har sedan tidigare ett luftvärn med operativ räckvidd som är av väsentligt större omfattning än det svenska. Den tidigare aviserade förnyelsen med nya norska luftvärnsrobo-

tar typ NASAAMS (räckvidd 25 km) kommer rimligen att fullföljas även efter denna besparingsomgång.

Finland har påbörjat uppbyggandet av en modern helikopterstyrka med motsvarigheten till vår Hkp14. Leveranserna har där påbörjats tidigare än i Sverige och kommer att fortsätta. Vidare har man börjat bygga upp ett modernt transportflyg som, även om den fortfarande är väsentligt mindre än den svenska, innebär en väsentlig ökning jämfört med tidigare. Det är möjligt att denna uppbyggnad inte kan fortsätta i tidigare takt.

Utnyttjande av obemannade flygplan, UAV (Unmanned Aerial Vehicle) utgör en resurs som indikerar modernitet i markstridskrafternas uppträdande. Där har Finland under de senaste åren moderniserat och utökat innehavet så att man har väsentligt flera än Sverige – 11 mot 3³.

Luckorna i den svenska operativa förmågan blir i denna jämförelse efterhand alltmer besvärande: långsam utveckling av UAV-system (förrarlösa flygplan), svagt luftvärn utan operativ räckvidd både på fartyg och landbaserat, svag beväpning på JAS. Jag vill även nämna svag militär närvaro på Gotland.

Finland har sedan några år exporterar en kvalificerad pansarbil typ SISU (XA 360) till ett flertal länder och har därmed ytterligare höjt den internationella respekten för sin försvarsindustri liksom dess symbolvärde.

Effektivitet i verksamhet och materielanskaffning

I den tidigare nämnda artikeln i **vårt försvar** gjorde jag troligt att man i Finland skapar operativ förmåga som åtminstone är likvärdig med den svenska. Om man ställer detta mot att den svenska försvarsbudgeten är betydligt högre än den finska inser man också att den finska försvarsekonomiska verkningssgraden är högre än den svenska. Man får högre operativ effekt för anslagna medel. De besparingar som Finland nu vidtar kommer att ytterligare stärka detta intryck. Huvudbudskapet i denna artikel är att Sverige sedan några år påbörjat sänkningar av försvarsanslaget på det sätt som nu görs i omvärlden. Men det är också angeläget att peka på att det svenska försvaret bör öka den operativa förmågan i relation till det alltmer krympande försvarsanslaget. ■

Helge Löfstedt är pensionerad överingenjör från FOI.

1. Försvarsanslaget anges i samtliga här förekommande fall i den finska källan i 2012 års penningvärde.
2. Ur Bergstrand, B-G; *Underlag för sex länder*, PM 2011-06-03, FOI
3. Military Balance 2012

Stefan Ring:

Varför har vi ett försvar?

Under det kalla kriget fanns det knappast några tveksamheter om motiven för ett svenskt militärt försvar. Diskussionen gällde i första hand risken för ett militärt anfall och hur stora resurser som en angripare skulle kunna avdela. Att det dimensionerande hotet utgjordes av Sovjetunionen var det knappast någon som tvekade om. Inte heller att det som stod i fokus för försvarsplaneringen, var det svenska territoriet. Den tydliga faran för ett militärt angrepp innebar att vi under många år vande oss vid att betrakta säkerhets- och försvarspolitiska utmaningar i form av konkreta hot, där nationens existens stod på spel.

Sovjetunionens upplösning skapade dock en helt förändrad säkerhetspolitisk situation vilket också kom att påverka den svenska säkerhets- och försvarspolitiken. Inte minst genom att det nationella försvaret nedprioriterades till förmån för internationella insatser. De beslut som togs i Försvarsmakten visar tydligt att det nationella försvaret var satt på undantag. De regionala staberna utvecklades, den nationella försvarsplaneringen upphörde, ingen blev längre placerad i ett krigsförband, materielen i de lokala mobiliseringsförråden såldes ut eller fördes över till centrala förråd. Allt under devisa att det inom överskådlig tid (10 år?) inte längre fanns något hot om ett militärt angrepp mot Sverige.

”Äpplen byts mot päron”

Tydligast kan denna förändring kanske illustreras med ett tal

som dåvarande överbefälhavaren Håkan Syrén höll i april 2005 vid ett seminarium som arrangerades av Folk och Försvar.

När vi blickar framåt är bilden entydig: Riksdag och regering vill att Sverige väsentligt höjer sin förmåga och ambition att bidra till internationell krishantering. De internationella uppgifterna är den uttalade huvuduppgiften för Försvarsmakten här och nu. Vi skall på sikt fördubbla vår kontinuerliga internationella insatsnivå jämsides med att vi periodvis och regelbundet återkommande upprätthåller en snabbinsatsförmåga på stridsgruppsnivå inom ramen för en Battle Group.

...

För det första: Bidrag är inte bara en fråga om ekonomisk ”burden-sharing” utan också en fråga om politisk ”burden-sharing”. Hänsyn gör att vi måste kunna erbjuda effektiva bidrag i alla typer av operationer och kunna vara med och dela risker med de övriga bidragsgivarna.

För det andra: Våra militära bidrag är inte bara del i ett militärt förhandlingsspel, utan är också hårdvaluta i ett bredare politiskt förhandlingsspel, där ”äpplen byts mot päron”. När vi kan ställa upp med efterfrågade bristresurser så kan det ge politisk utdelning på helt andra plan. Ett aktuellt exempel är vår insats i Kongo med specialförband sommaren 2003 som stärkt vår trovärdighet i det fortsatta arbetet med att utveckla det säkerhetspolitiska och försvarspolitiska samarbetet i inom EU.

Här ligger inte längre fokus på försvaret av den egna nationens existens vid ett militärt angrepp, istället är det nationens möjligheter att påverka den politiska beslutsfattningen i vår omvärld som är ett viktigt argument för användningen av den svenska försvarsmakten. Nu är det inte längre det svenska territoriet som står på spel, utan snarare det politiska inflytandet i syfte att värna svenska intressen och då inte minst vår ekonomiska utveckling som skapar den välfärd vi alla vill bevara.

Är den svenska hållningen unik eller anmärkningsvärd? Knappast. Snarare är det ett förhållningssätt som är universellt. Att svensk politik i relation med andra stater skulle grundas på oegennytta är det väl knappast någon som tror på. Problemet är snarare den kraftiga svängningen som ägde rum från det nationella försvaret till internationella insatser. Den närmast digitala synen på användningen av Försvarsmakten i relation till utvecklingen i vår egen region är alltför ensidig. Finns det inga hot krävs ingen närvaro. För att på ett konstruktivt sätt påverka utvecklingen krävs mer än bara analysen av hot. Vi behöver fundera över vilka risker som finns.¹

Hot är inte detsamma som risk

Vad skiljer då hot från risk? I den traditionella förklaringen av hot brukar man tala om en aktör, dennes förmåga och intentioner. Inom ramen för en risk gäller inte dessa utgångsvärden. Vi kan till exempel lyfta fram risken för att euro-samarbetet

faller samman. Det är dock inte helt enkelt att peka ut vem som ligger bakom en sådan utveckling, med andra ord vem som är aktören. I ett riskperspektiv är med andra ord osäkerheterna betydligt större och det är inte säkert att det finns en tydlig aktör. En metafor, som visserligen inte innehåller alla dimensioner av det som utgör en risk är följande:

Om man på den egna tomten påträffar en okänd pyroman med en bensindunk i ena handen och tändstickor i den andra kan man tala om ett klas-siskt hot. Användning av lämpligt våld för att avvärja hotet skulle antagligen inte leda till något rättsligt efterspel. Om vi å andra sidan tänker oss att samma pyroman, efter ett avtjänat fängelsestraff köper grannhuset och flyttar in, är det knappast möjligt att beskriva detta som ett hot. Vi vet ju inte om han är botad. Däremot går det inte att bortse från att det finns en risk att han återfaller i pyromani. Mitt handlingsutrymme är inte heller detsamma som i det första fallet. Visserligen kan jag med våld försöka få honom att flytta, men jag skulle knappast ha lagen på min sida. En annan metod är förstås att ignorera den nye grannen, men det kanske jag ångrar om han skulle återfalla i sina gamla vanor.

Om man överför detta enkla exempel till det säkerhets-

och försvarspolitiska området kan vi konstatera att vi inte har någon pyroman invid vårt eget hus. Däremot finns det flera olika risker förknippade med den utveckling som just nu äger rum, både i det europeiska samarbetet och i Ryssland. En viktig fråga blir därför hur vi ska förhålla oss till denna problematiska situation, hur vi ska hantera dessa risker och vilken roll som Försvarsmakten ska spela. Idag finns det en tendens att inte agera alls eftersom det inte finns något hot.

Krigsavhållande faktorer

Rubriken på den här artikeln är "Varför ett försvar?" Det mest grundläggande skälet till varför en stat har ett militärt försvar är att säkra nationens överlevnad vid ett väpnat angrepp. Att betrakta denna uppgift som helt styrande är inte oproblematiskt. Uppfattningen att Försvarsmakten är en organisation som enbart ska/kan användas i krig är alltför endimensionell. Även i fredstid är den militära organisationen ett viktigt politiskt instrument för att tillvarata nationella intressen, bland annat genom ett deltagande i internationell konflikthantering. Svårigheterna ligger i att hitta en balans mellan uppgiften att vara ett verktyg för krig, särskilt i en situation då det inte föreligger några hot och att användas i fredstid. Under de första åren

under 2000-talet är det ingen tvekan om att pendeln i alltför hög grad slog över till att enbart handla om internationell verksamhet. Avsaknaden av hot och en brist på en riskanalys, gjorde att närområdet i princip helt lämnades utan åtgärder.

Det självklara i påståendet att en försvarsmakt ska kunna hantera militära hot, måste kompletteras med att även risker beaktas. Den militära organisationen har en viktig roll även då ett väpnat angrepp mot vårt land inte uppfattas som ett omedelbart hot. För att kunna möta risken för en negativ utveckling är Försvarsmakten en viktig del av den politik som måste föras i syfte att hindra ett försämrat omvärldsläge. I en strävan att på lång sikt säkra våra nationella intressen i det egna närområdet är Försvarsmakten en omistlig del, även i djupaste fred som en krigsavhållande faktor. ■

Stefan Ring är generalsekreterare i allmänna försvarsföreningen.

1. Resonemang kring "risk" lanserades av bland annat Ulrich Beck och Anthony Giddens under 1980-talet. På senare tid har Mikkel Vedby Rasmussen, *The Risk Society at War* (2008) och M. J. Williams, *NATO, Security and Risk Management* (2009) beskrivit teorin om "risk" i ett säkerhetspolitiskt/strategiskt sammanhang.

Försvarsmakten ska kunna hantera militära hot samtidigt som den har en viktig roll också då ett väpnat angrepp mot vårt land inte uppfattas som ett omedelbart hot i syfte att kunna möta risken för en negativ utveckling.

Foto: Lennart Andersson Försvarsmakten

Laszlo Kovacs:

JAS i Ungern

Måndagen den 30 januari 2012 undertecknade den ungerska försvarsministern Csaba Hende och vår dåvarande försvarsminister Sten Tolgfors ett reviderat Gripen-avtal i Stockholm.

Fakta Ungern

Folkmängd: 10 000 000 (2008)
Yta: 93 033 km²
Längd öst-väst ca 560 km.
Ca 19 min i Mach 2
Längd nord-syd ca 250 km.
Ca 8 min i Mach 2

Nedskärningar i den ungerska försvarsbudgeten påverkar Gripen-avtalet med Sverige. Förhandlingar påbörjades mellan länderna under 2011 och godkännande av en modifiering tillkännagavs i mitten av december, som i stort i stort innebär att Leasingtiden av de 14 st Gripenplanen förlängs med tio år till 2026 och antalet flygtimmar under den här perioden nästan fördubblas från 16 800 till 32 800. I och med det nya avtalet säkerställs försvaret av det ungerska luftrummet till 2026.

Leasingsavtalet från 2001

Det ursprungliga leasingavtalet dateras december 2001 och omfattade 2 st tvåsitsiga och 12 st ensitsiga plan för en kostnad av 210 miljarder forint som inkluderade utbildningen av piloter och mekaniker samt tillhörande markutrustning som t ex flygsimulator. Enligt avtalet garanterade Sverige motköp på 110 procent av leasingkostnaden. Avtalet modifierades i februari 2003 eftersom Gripens tekniska kvalifikationer förändrades. Det innebar ökade leasingkostnader och därmed storleken på svenskt motköp. Gripenplanen levererades mellan mars 2006 och december 2007. Sedan 2010 har JAS 39C Gripen säkrat det ungerska luftrummet. Det nu gällande avtalet sträcker sig till 2016. Då har Ungern amorterat hela köpesumman och blir ägare till planen.

Gripen: JAS 39 i Ungersk tappning.

Foto: Tidningen Magyar Honvéd Magazin.

Gripen: Förberedelser inför skarpskytteövning, Kecskemet den 1 mars 2012.

Samträning

Från och med en 10 november 2011 pågick en fyra dagars gemensam övning mellan den ungerska Gripen/Puma-gruppen och en styrka från Skaraborgs Flygflottilj F7 på 59:e Air Base, i staden Kecskemet, ca 100 km från den ungerska huvudstaden Budapest. Den här pilotträningen genomförs årligen på svenskt initiativ, omväxlande ena året i Såtenäs, och andra året i Ungern.

Den svenska styrkan deltog med tre tvåsitsiga och tre ensitsiga Gripenplan, tolv piloter, två flygplanskonstruktörer, samt 23 mekaniker som ansvarade för drift och teknisk kontroll. Under fyra dagar övades luftstrid en mot en, samt två mot en. De ungerska piloterna flög också i par med svens-

ka piloter och fick uppleva hur dessa hanterade sina plan.

Major Richard Carlqvist från F7 om samarbetet.

— Redan från början var vi nöjda med de ungerska besättningarna som anlände till Såtenäs för Gripen-utbildningen. Erfarna piloter som tänker som våra egna piloter. Den enda skillnaden är de olika uppfattningarna om skötseln av planen. För övrigt är den gemensamma träningen väldigt nyttig och ett viktigt tillfälle för oss att kunna utvärdera de ungerska piloternas kunskapsnivå.

Viktigt uppdrag

F7 ansvarar även för den svenska personalen i Heavy Airlift Wing-projektet (HAW) med hemmabas i staden Pápa i väs-

tra Ungern. HAW som opererar med tre transportflygplan av typ Boeing C-17 Globemaster III är ett internationellt samarbete mellan tolv stater. Förutom Sverige som är den näst största nation med 550 flygtimmar, ingår även Bulgarien, Estland, Finland, Litauen, Nederländerna, Norge, Polen, Rumänien, Slovenien, Ungern och USA. Planen som levererades nya från fabrik avses att användas under trettio år, och så långt sträcker sig också Sveriges åtagande.

Den svenska styrkan består av ca 130 personer med familjer och tjänstgör i Ungern mellan två och fyra år. De är piloter, lastmästare, flying crew chiefs, underrättelseofficerare, logistikpersonal, flygsäkerhets- och materielpersonal, flygklararerare/planerare, kvalitetsansvariga och personal med ansvar för säkerheten för flygplanen. Dessutom finns det ett svenskt logistikstöd, National Support Element, NSE, bemannat med två personer.

Vem vill angripa Ungern?

Chansen att Ungern utsätts för ett militärt angrepp i en nära framtid är försumbart. Detta slås fast i det ungerska Nationella Säkerhetsstrategiska Dokumentet som Peter Szta-ray, biträdande statssekreterare och ansvarig för säkerhetspolitiska frågor i ungerska utrikesdepartementet presenterade i Hungarian Institute of International Affairs.

Även om ett militärt angrepp är försumbart, och säkerheten i vårt närområde är stabilare betyder inte det att det militära försvaret kan avskaffas. När det gäller vårt deltagande i det internationella fredsbevarande operationer måste dessa utökas med fler civila inslag, fortsatte statssekreterare Peter Szta-ray.

– Ramarna för vår säkerhetspolicy är givna av Nato och EU:s beslut och policy, säger statssekreteraren. ■

Laszlo Kovacs är frilansjournalist.

Ann-Sofie Dahl:

Partner "number one"

Ann-Sofie Dahl
Foto: Nato Defense College

Vid det här laget borde de flesta ha upphört att förvånas över det invecklade förhållandet mellan det stolta landet i Nord och den stora försvarsalliansen i Bryssel. Men i Natos högkvarter har förundringen över vad som är på gång i "partner number one" – som Sverige just nu betraktas som i försvarsalliansen – ändå stigit ytterligare några grader på senare tid.

Contribute, contribute, contribute

Sverige har alltid varit en populär och uppskattad partner, men på sistone har vårt land inhämtat högsta betyg på alla fronter i Alliansen: under 2011 först med en kraftfull prestation av de svenska JAS Gripenplanen i Libyen-operationen i samband med *Operation Unified Protector* (OUP).

Deltagandet i Libyen med *Operation Karakal*, som det svenska bidraget kallades, var både framgångsrikt och uppskattat. Sverige försåg Nato med en icke oväsentlig del av spaningsinsatserna i OUP; inte mindre än 37 % av dessa var

svensklevererade och gick med dansk assistans rakt in till *Joint Force Command* i Neapel.

Bara några månader senare var det återigen dags för svenskarna att briljera. I oktober samma år deltog Sverige med en nog så robust – om än inte lika materiell – insats vid Nato:s årliga krishanteringsövning, *Crisis Management Exercise* (CMX). Denna gång handlade det om krishantering i vårt eget närområde, med ett övningsscenario av Artikel 5-karaktär där Norge angreps av en fiktiv ö-stat utanför dess kust.

Medan Finland, med ett presidentval i annalkande, valde att hålla en låg profil tog Sverige ut svängarna desto mer. Alltmedan övriga deltagare förbluffade såg på, överträffade Sverige alla genom sitt generösa bidrag, med militärt stöd till Nato på både sjö- och flygstridssidan. Enligt vissa uppgifter var Sverige berett att ställa fyra divisioner av Gripenflyg, sammanlagt upp till 48 stridsflyg, till Natos förfogande.

Och inte nog med det: det svenska bidraget skulle dessutom direkt underställas Nato:s "command and control".

"It was all about Sweden", konstaterade en Nato-diplomat, med vilket avsågs att vår insats var betydligt mer långtgående än vad någon hade räknat med från ett icke-medlemsland. Från Nato-håll konstaterades återigen förnöjt att

I samband med Libyeninsatsen visade det svenska bidraget åter god förmåga till integrering med Nato – länderna. Bilden visar tekniker och annan personal på F17 i Ronneby som förbereder en JAS 39 Gripen inför insatsen i Libyen.

Sverige gott och väl lever upp till de tre krav som idag är helt avgörande för samarbetet: "contribute, contribute, contribute".

Solidaritet med Norden och EU

Att Sverige tog det exceptionella steget att erbjuda militärt stöd för en Artikel 5-operation hade sin enkla förklaring: det svenska agerandet var ett aktivt försök att demonstrera innebörden av den svenska solidaritetsdeklarationen för omvärlden.

Med den har Sverige för första gången någonsin öppet förklarat sig redo att både bidra till, och mottaga hjälp från, grannarna i Norden och EU; att komma till Norges undsättning var ur det perspektivet högst naturligt.

Men för många i den stora Nato-familjen är det inte helt begripligt att Sverige kan både erbjuda och mottaga militär assistans men ändå fortsätta att hålla fast vid sin alliansfria status; varför inte sluta krångla och

trixa och bara gå med i Nato *once and for all*? Vore det inte bara det mest logiska steget?

Det är också en möjlig tolkning av solidaritetsdeklarationen, som en anhalt på väg mot det slutliga doktrinskiftet; inte olik den som många gör i Nato, att Sverige med god fart är på väg att övergå från "partner number one" till positionen som Alliansens tjugonionde medlemsland.

Men det motsatta, att betrakta solidaritetsdeklarationen som snarast ett alternativ till Nato-medlemskap, och som närmast en slags avledande manöver, är också rimligt. Speciellt som det inte har fått sällskap av någon motsvarande upptrappning på det opinionsbildande planet.

Målet skulle då inte vara fullt medlemskap – i alla fall inte under överskådlig tid – utan istället att parkera Sverige i rollen som Alliansens första och bästa partner. Något som inte på något vis är en perma-

nent position utan måste ständigt bevakas, inte minst gentemot Finland som liksom Australien är starka kandidater till att ta över den titeln.

Men oavsett vilken tolkning man föredrar har den svenska Nato-aktivismen under inte minst det senaste året gett ytterligare näring åt alla de konspirationsteorier som frodas i vårt land.

För dem som gärna hänger åt sådana var åsynen av svenskt stridsflyg i en Nato-mission över den libyska öknen ytterligare ett klart bevis på att regeringens är i gång med att ta in Sverige bakvägen i Nato.

I vad mån svenska folket är medvetet om det stora stödet till Nato i nämnd CMX är osäkert, speciellt med tanke på att inte ens riksdagen informerades om övningen eller om omfattningen av det svenska bidraget, och rapporteringen i medierna har varit rätt begränsad.

Men tillsammans med rapporter om planerad svensk

Foto: Johan Lundahl/Försvarsmakten

övervakning av Nato-landet Islands luftterritorium och flera samövningar med Nato, görder Libyen och CMX:en misstankarna om att det finns en dold agenda – precis som under hela kalla kriget när Sverige höll sig med dubbla doktriner, och agerade Natos sjutonde medlemsland i det tysta.

Bakvägen in i Nato

Slutsatsen bland de konspiratoriskt lagda är klar: regeringen håller på att smyga Sverige bakvägen in i Nato – fast om det ska smygas är kanske inte stridsflyg det mest diskreta instrument att ta till. Frågan är också hur man har tänkt sig att själva smygningen ska gå till; det torde trots allt vara rätt knivigt för ett land att byta säkerhetsdoktrin utan att någon upptäcker det. Hur det skulle kunna ske utan en föregående folkomröstning är också oklart.

En hel del av de här konspirationstankarna lär ha sin grund i erfarenheterna av EU-

frågan, där svenska folket en morgon vaknade upp till beskedet att Sverige nu, efter årtionden när medlemskap i EG, som det då hette, var en omöjlighet, var redo att ta steget över på den andra sidan.

Men när det är sagt kan också omedelbart konstateras att svenska folket faktiskt folkomröstade om både EU-inträdet och senare EMU.

Liknande misstankar råder kring besparingarna i försvaret: även de skulle syfta till att förbereda Sverige för Nato-medlemskap. Om man bara skär tillräckligt mycket måste man till slut – enligt dessa tankar – vända sig till Nato för att över huvud taget klara av att försvara landet.

Kruxet i det resonemanget är bara att Nato faktiskt ställer krav på god försvarsförmåga, och inte är det minsta intresserat av att ta över några militära konkursbon. Det är ju som nämnts "contribute" som gäller, inte friåkande.

Misstankar av detta slag avslöjar en rätt nedslående folklig syn på demokrati. Men när det gäller just säkerhetspolitik har svenskarna dessvärre vant sig vid att det funnits en parallell nivå som de inte informeras om, av en eller annan anledning.

Men många av dessa missuppfattningar och misstankar hade rätt lätt kunnat undvikas med ett lite större mått av öppenhet från regeringens sida, liksom en större vilja att informera om både den egna verksamheten och om vad dagens Nato egentligen är för en organisation.

Att så inte sker i större utsträckning kan tyckas särskilt besynnerligt med tanke på att den reinfeldtska regeringen uppfattas som – och i mycket är – pro-Nato. Statsministerns eget parti har Nato-medlemskap på programmet, liksom givetvis de stora Nato-vännerna i folkpartiet. Även i övriga två partier finns faktiskt en hel del som är tämligen sympatiskt stämde gentemot Nato och in-

te helt avoga mot tanken på medlemskap.

Utredning enligt finsk modell

Att en regering med så många Nato-vänner inte gör mer för att offentligen främja saken bidrar måhända till en del av misstankarna om en dold agenda. Men det finns ett enkelt sätt att få slut på farhågorna: en konsekvensutredning om för- och nackdelarna med ett Nato-medlemskap, liknande dem som Finland vid det här laget redan har producerat två stycken av.

Det är egentligen inget märkvärdigt alls, men en sådan studie skulle demonstrera intellektuell och politisk öppenhet från regeringshåll, och tillika dra undan mattan för en del av de värsta konspirationsteorietikerna.

Att svenska folket har en rätt komplex syn på det egna landets roll i världen bekräftas i den senaste upplagan av *Transatlantic Trends*, en årligen återkommande komparativ opinionsundersökning som görs av *The German Marshall Fund*.

För samtidigt som åsikterna om Sverige och Nato verkar ha fastnat kring 30 %, med ungefär lika många som förespråkar, avvisar och svarar att de inte vet på frågan om Sverige bör ansöka om medlemskap, visar TT-undersökningen en annan bild.

Enligt den utmärker sig nämligen svenskarna för andra året i rad som det folk med klart störst andel som stödde både Libyen-operationen och Afghanistaninsatsen, och till och med en intervention mot Assadregimen i Syrien.

Det är glädjande resultat, men det borde också leda till slutsatsen att det kanske inte är så farligt att även börja prata om Nato. Eller i alla fall att i all enkelhet ge försvarsberedningen i uppdrag att undersöka frågan. ■

Ann-Sofie Dahl är docent i internationell politik och var under våren 2012 gästforskare vid Nato Defense College i Rom.

Stefan Lindborg:

Säkerhet – ett vittomfattande begrepp

Den säkerhetspolitiska debatten kan inte reduceras till en diskussion om enskilda länders militära förmågor. Det betyder inte att den klassiska försvars- och säkerhetspolitiken är oviktig, men säkerhet måste vara ett betydligt vidare begrepp än så. Alla de utmaningar, som påverkar staters och enskilda människors möjlighet till trygghet och säkerhet, kan inte bemötas enbart med ett militärt försvar. Ett vidgat säkerhetsbegrepp är därför, menar jag, en konsekvens av verkligheten så som den faktiskt ser ut.

Varje land agerar i en kontext, där vår strävan efter trygghet också påverkas – och påverkas av – situationen i andra länder. En säkerhetspolitisk diskussion, som är ensidigt inriktad på svenska förhållanden blir enbent. Vi kanske kan köpa oss ökad säkerhet under en begränsad period genom militär upprustning. Men gör det världen till en tryggare och säkrare plats? Ett sådant vägval handlar snarare om en falsk trygghet, som grundar sig på misstroende mot andra. Sveriges trygghet och säkerhet kan i förlängningen inte byggas på bekostnad av andras.

Säkerhetspolitik kan inte diskuteras utan en grundläggande förståelse för de maktstrukturer som finns i världen. Det finns ett tydligt centrum och en periferi, där rikedom och makt i nord baseras på fat-

Stefan Lindborg
Foto: Miro Anter

tigdom och vanmakt i syd. Det är en världsordning som i själva är ohållbar och som resulterar i polarisering och konflikter. Ojämligheten, såväl länder emellan som inom länder, drar isär samhällen och skapar spänningar. Alla människors rätt att leva i en trygg och säker värld, förutsätter en världsordning där makt och resurser fördelas jämnt.

Många av de utmaningar vi ställs inför är gränsöverskridande. Det gäller inte minst frågan om människans klimatpåverkan, vars effekter på säkerhetssituationen i världen inte går att överskatta. Redan idag betalar människor i syd ett högt pris för klimatförändringarnas effekter. I takt med att tillgången till viktiga naturresurser minskar, ökar risken för instabilitet och konflikter. För att bygga en långsiktigt sä-

ker värld krävs att vi hanterar klimathotet. Den rika världen måste ta ett särskilt stort ansvar. Vi behöver gå före, ställa om våra egna samhällen men också ge fattigare länder stöd för att åstadkomma sin omställning.

En säker värld är en värld där vi löser våra gemensamma problem tillsammans. Föränta Nationerna är vårt viktigaste verktyg för att säkerställa fred och trygghet för alla världens folk. FN:s auktoritet undergrävs när stormakter åsidosätter världssamfundet och agerar på eget bevåg. I ljuset av situationen i Syrien, är det också uppenbart att FN:s ställning försvagas när man inte kan agera. FN:s strukturer, med de permanenta medlemmarna i säkerhetsrådet, växte fram i en tid som såg annorlunda ut jämfört med dagens situation. För att FN ska stärkas måste orga-

nisationen reformeras, systemet med permanenta medlemmar upphöra och vetorätten i säkerhetsrådet avskaffas.

Det är relevant att fråga sig vems säkerhet vi talar om. Säkerhetspolitiken är ingen isolerad ö, som står frikopplad från de strukturer som styr samhället i övrigt. Mäns och kvinnors levnadsvillkor skiljer sig radikalt från varandra. Kvinnor och män drabbas olika av krig och konflikter, men i den säkerhetspolitiska diskussionen, liksom i samhället i övrigt, görs männens perspektiv till norm. Generella beskrivningar av världen utgår från mäns erfarenheter, medan kvinnors behov osynliggörs eller beskrivs som särintressen. Därför måste ett feministiskt perspektiv genomsyra Sveriges säkerhetspolitik. Ett sådant ställningstagande skulle exempelvis handla om att intensifiera arbetet med att implementera FN:s resolution 1325, som syftar till att stärka kvinnors rättigheter och att öka kvinnors deltagande i fredsprocesser.

Den övergripande frågan som vi måste ställa oss är: Vilken roll ska Sverige spela i världen? Jag menar att vår roll tydligare måste handla om att förebygga väpnade konflikter. Sverige ska vara en röst för utsatta och fattiga länder, som konsekvent tar ställning för mänskliga rättigheter oavsett vem det är som kränker dem. Det gäller även vid de tillfällen då ett sådant ställningstagande kolliderar med våra egna eller andras ekonomiska intressen. Vi ska vara en kraft som driver på för internationell nedrustning och som därmed bidrar till att göra världen till en tryggare plats. Sverige ska vara en aktör som förespråkar internationell samverkan och konstruktiv dialog. Det är vårt bidrag till att göra världen till en tryggare och säkrare plats. ■

Stefan Lindborg är ordförande i Ung Vänster.

Stefan Ring:

Med ett hejdundrade kalas

firade Föreningen för Göteborgs Försvar sitt 100-års jubileum.

Ordföranden i Föreningen för Göteborgs Försvar, landshövding Lars Bäckström (till höger) hälsar gästerna välkomna tillsammans med ordföranden i arbetsutskottet, kammarrättslagman Gunnar Dyhre. Foto: Jan Eneroth

I avslutningen på Föreningen för Göteborgs Försvars jubileumsskrift dras slutsatsen att den lilla grå sparv som såg dagens ljus för 100 år sedan nu blivit en kraftfull örn. Som inbjuden gäst till den middag som genomfördes i det anrika börshuset i Göteborg blev det tydligt att föreningen har en utomordentlig stark position i Västsveriges största stad. Antalet gratulanter som på olika sätt ville visa sin uppskattning för det stöd de fått under åren var lång. Inte minst blev det tydligt att Föreningen har en stor betydelse för frivilligörelsen och annan verksamhet som drivs av ideella krafter.

Ordföranden i Föreningen

för Göteborgs Försvar, tillika landshövdingen i Västra Götaland, Lars Bäckström, hälsade middagsgästerna välkomna till bords och påminde om Älvsborgs lösen, det kostar att inte försvara Göteborg.

Huvudtalare var riksdagsledamoten Cecilia Widegren (m) som nyligen tillträtt som ordförande i försvarsberedningen. Hon inledde med att påpeka att det säkerhetspolitiska läget genomgått stora förändringar efter Sovjetunionens upplösning och att försvarets utformning hela tiden måste anpassas efter hur omvärlden ser ut. Detta har också påverkat utformningen av vår säkerhets-

Foton: Jan Eneroth

Huvudtalare var ordförande i Försvarsberedningen, riksdagsledamot Cecilia Widegren (m).

Ordföranden i allmänna försvarsföreningen, Maria Nyberg Ståhl, var en av de inbjudna gästerna.

politik där vi gått från "alliansfrihet syftande till neutralitet" till en "solidaritetsförklaring" som bygger på inriktningen att "säkerhet skapas tillsammans med andra". Widegren betonade att vi nu kan se hur fokus alltmer flyttas från den västliga hemisfären mot Asien. Under de resor hon nyligen gjort i Ryssland märkte hon att det ryska intresset i första hand var riktat mot Kaukasus och de asiatiska gränserna. Östersjön och ännu mindre grad, Gotland fanns inte med i den ryska intressesfären enligt Widegren.

När Cecilia Widegren övergick till att tala om den pågående försvarsreformen fanns det en tydlig underton av irritation över att den mediala rapporteringen i första hand lyfter fram det problem som finns. Hon påpekade att reformen var helt nödvändig mot bakgrund av den låga försvarsförmåga som fanns för några år sedan. Reformen ska ge en militär organisation som är tillgänglig, användbar och rörlig. Förändringarna är en samhällsreform som inte bara kan lösas av Försvarsmakten ensam. Inte minst övergången till ett yrkesförsvar ställer krav på att andra samhällsfunktioner ställer upp. En viktig aspekt, som lyftes fram av Widegren, är att övergången från värnplikt till ett frivilligt

anställningsförfarande innebär att den sista könsdiskriminerande lagstiftningen försvinner.

Efter talen vidtog serveringen av en utomordentlig måltid för de 200 gäster som var samlade i de vackra salar som utgör Börshusets inre. Under ledning av Gustav Trädgårdh (årets kock 2010) serverade Sjömagasinet en middag som var anpassad till de råvaror som finns på Västkusten och där hummer och torskrägg hade en central roll.

I den långa raden av gratulanter fanns också **allmänna försvarsföreningens** ordförande Maria Nyberg Ståhl. Under lång tid har det funnits ett mycket konstruktivt samarbete mellan **allmänna försvarsföreningen** och Föreningen för Göteborgs Försvar. I detta avseende är det slitna uttrycket, en "win-win" si-

tuation, verkligen ingen överdrift. Samarbetet präglas av stor respekt för varandras särart och ger ett resultat som gynnar utvecklingen av landets försvarsförmåga. Samtidigt ville Nyberg Ståhl, med ett avslutande citat från Alf Henriksson, peka på risken för att det nu gynnsamma säkerhetspolitiska läget i vårt närområde, också kan skapa en situation där intresset för försvarsfrågor minskar.

"Gud och soldaten vördar vi när i tid av fara de stå oss bi då faran är över och fyllda blir faten då glömmar vi gud och föraktar soldaten".

Föreningen för Göteborgs Försvar har fyllt 100 år, leve jubilarer! ■

Stefan Ring är generalsekreterare i **allmänna försvarsföreningen**.

Göteborgs garnisons säckpipekår spelade.

Ulf Henricsson:

Ryssland – farligt?

”Varför åker ni till Ryssland? Det är ju bara grått och trist och dessutom riskfyllt”, sade många i bekantskapskretsen när jag och två vänner gav oss iväg på en tre veckors bilresa i Ryssland för ett år sedan. Jag reste därför att jag tycker östra Europa är spännande och intressant och ville med egna ögon se vårt stora grannland som för det mesta beskrivs i snuttifierad form i våra nyhetsmedier. En av medresenärernas fru är ryska och hon hade också väckt min nyfikenhet med kommentaren; ”det skrivs bara skit om Ryssland i Sverige och så dåligt är det inte”. Vad riskerna beträffar har jag efter tre år i krisområden lärt mig att det normalt inte är farligare där än någon annanstans. Är man nonchalant och dum kan man råka illa ut överallt. För några år sedan gjorde vi en motsvarande resa genom Vitryssland, Ukraina, Moldavien och omgivning tyckte också då att vi inte var kloka och målade upp alla problem vi skulle råka ut för – tullproblem, korrupta poliser, rånare, bilstöld m m. Det största problem vi fick var mitt eget fel därför att jag råkat ta bort två siffror ur chassinumret med hålslaget när jag skulle sätta bilpappren i resepärmerna. Det skapade misstänksamhet i alla tullstationer och poliskontroller, eftersom smuggling av stulna bilar är en omfattande verksamhet.

Resrutten

Vi valde att åka bil, för då ser man vad man vill se och har en helt annan flexibilitet att följa stundens möjligheter. Vår ryskspråkige reskamrat propsade på att vi skulle vara i Moskva vid segerparaden den nionde maj, så där fick vi en brytpunkt för resan. Nästa fick vi genom att min morfar hjälpt Nobelbröderna att pumpa olja i Baku i förra seklets början, och min mor föddes i Astrakhan vid Kaspiska havet. Då Baku ligger i Azerbajdzjan blev det av visumskäl för komplicerat att passera gränsen fram och tillbaks så vi avstod från Baku, och Astrakhan fick bli en brytpunkt.

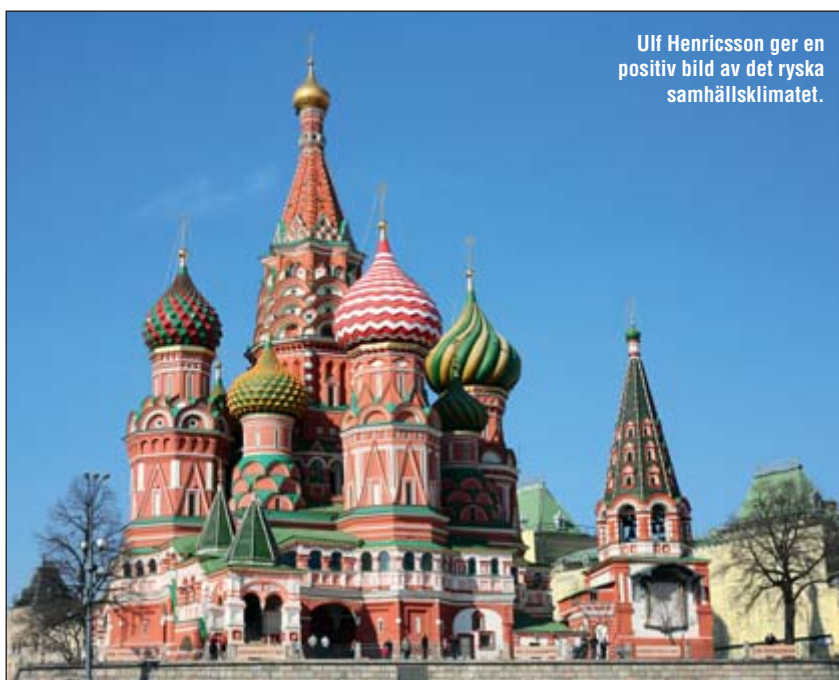
Som gammal officer kan man inte missa Volgograd (slaget vid Stalingrad) och Kursk (pansarslaget) vilket gav två brytpunkter till. Är man dess-

utom intresserad av vad som händer i Ryssland i dag är norra Kaukasus utomordentligt intressant och efter det att vi hade lagt in Ingusjien, Tjetjenien och Dagestan på resrutten hängde den ihop.

Några upplevelser

Vi upplevde ett stort antal små händelser som förändrade min syn på Ryssland positivt. Här är några:

– När vi startade från Nalchik mot Grozny var det en fantastisk upplevelse att i morgonsolen se slätten breda ut sig mot söder och någon mil bort tvärt sluta i Kaukasus branta och snöklädda siluett – bara det vart en resa. Besöket vid den år 2004 sprängda skolan i Beslan gjorde dock problemen i regionen uppenbara och var minnesvärt. Det var ett av de få minnemärken som berörde

Ulf Henricsson ger en positiv bild av det ryska samhällsklimatet.

ryssland

mig i Ryssland. Ruinen stod kvar med foton på alla offer och var smyckad med kransar och blommor.

– När vi kom till stäppen väster om Kaspiska havet valde vi en "genväg" vilket visade sig vara två hjulspår genom sanden. Men det var vårt mödan. Att stå mitt ute på den vidsträckta, öde och vågrönskande stäppen, utan något som störde synfältet mot horisonten, och känna dofterna och höra fågelsången var en stor naturupplevelse som jag inte vill vara utan.

– Vi fick problem med luftkonditioneringen och i Volgo-grad körde vi in till första bästa större bilverkstad som var Audi – ett stort glaspalats precis som i Sverige. Vi hade inte så stora förhoppningar att en Citroën skulle tas emot med öppna armar, men blev glatt överraskade när den unge mannen i receptionen med ett leende välkomnade oss och sade att det tittar vi på med en gång. Vi hänvisades vänligt till restaurangen där vi kunde avnjuta en god lunch med utsikt över verkstaden, där några mekaniker kastade sig över min bil. Efter en tre kvart kom den unge mannen upp till oss och förklarade att de tyvärr inte kunde göra något – ett rör läckte och kunde inte levereras förrän om tre dagar. "Ok- tack i alla fall – vad är jag skyldig?" "Ingenting – vi har ju inte löst problemet"! Jag tror få bilverkstäder i Sverige hade varit så serviceinriktade.

– Efter hårt tryck från en av kamraterna hamnade vi i Astrakhan på Mc Donalds till lunch. Big Mac-indexet stämde ganska bra, men det mest intressanta och givande var tre pojkar i tolvårsåldern och en kvinnlig student. Studenten satt vid bordet bredvid oss och surfade på sin nya Mac. Killarna kom fram till vårt bord och såg ut som vilka svenska tolvåringar som helst. De inledde en otvungen konversation på knagglig engelska. Ryska ville

de inte prata utan det var engelska som skulle övas. Lite besvikna blev de nog när vi inte var engelsmän – men det fick duga eftersom vi pratade engelska. De kunde inte fatta att vi som var från Sverige hade flera år gamla mobiltelefoner – mossigt! Studenten blev lite generad när grabbarna trodde hon tillhörde vårt gäng och undrade om de inte störde oss. Tvärtom – det var bara språket som skilde dem från mina egna barnbarn. Och varför satt studenten där – utan att äta något. Jo – hon surfade på Mac Donalds WiFi nät, tillsammans med ett tiotal andra studenter. Det var där jag bestämde mig för att det inte finns någon väg bakåt för Ryssland. Man är vad avser öppenhet och intresse för omvärlden hundra år tillbaks i tiden – då mina morföräldrar levde och verkade i regionen – på en del områden var det bättre förr.

Nåväl vi kom "runt" utan några problem och lärde oss en hel del.

– Vi möttes med vänlighet och nyfikenhet överallt och vi kände oss aldrig hotade.

– Vägarna var inga problem för en standardbil, huvuddelen helt ok men ibland liknade de en norrländsk väg i tjällossningen.

– Det fanns allt man behöver i affärerna – även i Norra Kaukasus. Kort fungerar överallt.

– Tullformaliteterna är inga problem om man har pappren i ordning, men man skall ha mer tålamod än jag har. Det var samma sak vid de militära vägspärrarna i Kaukasus – helt korrekta!

– Korrupta poliser fanns det gott om – men ett tydligt uppträdande med krav på skriftliga böter och besök hos högre instans medförde att vi inte betalade en rubel i muta eller böter.

Ett annat Ryssland

Jag är väl medveten om att man inte förstår allt om ett land efter tre veckor men med en

hyfsad bakgrundskunskap och öppna sinnen ser, hör och känner man ganska mycket. Visst är Ryssland ett land med många stora problem men utvecklingen går framåt. Ett problem är att vi har ett för kort tidsperspektiv – det är ibland nyttigt att fundera på hur lång tid det tog för Sverige att utvecklas från kungligt envælde till dagens demokrati. Min gode vän, den erfarne världsreportern, konstaterade; "nu ser inte ryssen tyst ned på skorna utan ser mig i ögonen och svarar som han tycker". Än en gång har jag fått bekräftat att världen utanför Sverige inte är speciellt farlig och att vår uppfattning ofta grundar sig på några få enskilda händelser.

En sonson tyckte att livet var "konstigt" i södra Frankrike. Efter en kortare diskussion blev vi överens om att det är "annorlunda". Precis så upplevde jag Ryssland – det är annorlunda. Globaliseringen och cyberrymden har nått även Ryssland, och den "vanlige" ryssen är knappast beredd att avstå den utvecklingen eller ge sig ut på några erövringståg. Däremot vill man gärna förbättra sin levnadsstandard och utveckla sitt samhälle mot något mer rättvist än i dag. Alla seriösa säkerhetsanalyser pekar på att Ryssland inte kan vara något hot mot vårt närområde på lång tid (Jag rekommenderar FOI:s rapport: Rysk militär förmåga i ett tioårsperspektiv – finns på FOI hemsida). Varför inte utnyttja tillfället att i större utsträckning få med Ryssland i det europeiska samarbetet och bygga säkerheten på det sätt som görs i resten av Europa. Bland annat kan fler åka dit och skaffa sig en egen uppfattning och hjälpa till att avläsa myten om den otäcka ryska björnen. Jag upplevde Ryssland som en ganska trött men vänlig nalle som har stora förutsättningar att pigga till och bli ganska vänlig. ■

Ulf Henricsson är överste 1.gr.

Clarence von Ahn:

Kinesiska problem

och den f d amerikanska försvarsministern Robert Gates i början av 2011? Händelser som för utomstående är oförutsägbara bör ses som resultat av ett dåligt fungerande politiskt system. Den pågående Bo Xilai-affären är ett utmärkt exempel på en sådan typ av utfall, där toppen av hierarkin på ett resolut sätt korregerar för systemets brister.

Även om försämrade relationer i Sydkinesiska havet inte är ett direkt hot mot Sverige skulle det påverka svenska intressen, inte minst efter-

Sedan mitten av 1970-talet har Kina kraftigt reformerat sin ekonomi samtidigt som kommunistpartiet behållit greppet om befolkningen politiskt. Ansvar för tillväxt har decentraliserats och fördelats till provinserna och statsägda företag, medan partiet haft kvar kontrollen över tillsättningar av viktiga positioner i samhället. Denna leninistiska nomenklatur har dock lett till omfattande intressekonflikter. Exempelvis driver provinsledare en tydlig tillväxtpolitik för att avancera inom partiet, som sedan motverkas av att centralregeringen måste dämpa en alltför kraftig efterföljande inflation. Även kommunistpartiets rotation av ledarna inom de största olje-, telekom- och flygbolagen under 2000-talet kan ses som exempel på sådana intressekonflikter. Detta manifesterar naturligtvis en oerhörd maktfullkomlighet men framförallt är det ett resul-

tat av ett dysfunktionellt system. I dagens debatt finns en övertro på Kinas autoritära system. På 1960-talet var det den sovjetiska tillväxten som hyllades, och idag jämförs det kinesiska kommunistpartiets handlingskraft med europeiska ledares oförmåga att lösa sina finansiella problem.

Säkerhetspolitiskt blir detta intressant ifall Kinas militär, PLA, också har genomgått en liknande decentraliseringsreform som övriga institutioner i Kina. Det är således intressant att fråga sig om den civila ledningen verkligen har kontroll över PLA, eller om liknande intressekonflikter kan uppstå mellan regionala- och centrala delar av den kinesiska militärbyråkratin? Skulle detta i förlängningen kunna påverka situationen i Sydkinesiska havet, eller till och med kunna förklara testningen av stridsflygplanet J-20 precis innan toppmötet mellan avgående president Hu Jintao

som Kina både är Sveriges och Europas största handelspartner i Asien. Eftersom Europa har problem att sätta press och enas kring fungerande riktlinjer gentemot en liten och isolerad diktatur som Vitryssland, är frågan hur unionen ska kunna enas i den händelse att en svårare säkerhetspolitisk situation skulle uppstå. Kina har i höst haft sin 18:e partikongress vilket innebar att ca 60 % av kommunistpartiets ledare byter position och att den centrala Stående Kommittén genomgår ett generationsskifte, vilket vanligtvis enbart sker vart tionde år. Få personer skulle tjäna på en plötslig splittring inom det kinesiska kommunistiska partiet varför förhoppningsvis Kina slipper fler oförutsägbara händelser i anslutning till höstens ledarskapskifte. ■

Clarence von Ahn är säkerhetsanalytiker.

kina

Tommy Jeppsson:

Pax Baltica

Arbetet i seminariegrupperna var mycket givande och kompletterade föreläsningarna.

Foto: Birger Werner

Årets Pax Baltica i Karlskrona genomfördes den 17–18 oktober i arrangemang av **allmänna försvarsföreningen** i Blekinge i samarbete med Blekinge Tekniska Högskola, Gota Media Länsstyrelsen Blekinge Län, Karlskrona Kommun, Litorina folkhögskola och Marinbasen.

Temat för innevarande år var "Vår snabba värld" och handlade mycket om hur de mycket snabba förändringarna i nyhetsflödet liksom i ekonomin utmanar demokratin. Föreläsningarna centrerade således kring temat hur den parlamentariska demokratin mår i en tid av ekonomiska stålbad och då sociala medier får allt större betydelse för att skapa opinioner! Således ämnen som inom ramen för det vidgade säkerhetsbegreppet brukar rubriceras som "mjuka".

Inramningen var den bästa möjliga, där landshövding Berit Andnor Bylund stod som värd för den sedvanliga presskonferensen med åtföljande lunch för särskilt inbjudna i det vack-

Presskonferens i länsresidenset där föreläsarna gavs tillfälle att presentera sina tankar till media.

ra länsresidenset. Konferenslokal var också i likhet med tidigare år konserthusets stora sal och middag, övernattnings och avslutande seminarier genomfördes på Kungsholmsfort.

Pessimistiskt om Europa

De båda inledande föreläsningarna serverade inte särskilt mycket optimism till åhörarna. *Svenska Dagbladets* mångårige Brysselkorrespondent, författaren Rolf Gustavsson, utvecklade sina tankar om de problem som präglar dagens europeiska union. Och dessa är varken få eller särskilt lätta att lösa i en överordnad europeisk kontext som karakteriseras av fragmentering.

Mellan och inom medlemsstaterna existerar oenighet och inom några av länderna är splittringstendenserna up-

penbara. Kanske tydligast i Spanien där Baskien kräver självständighet från Spanien liksom i Storbritannien där ett referendum kommer att hållas 2014 om självstyre för Skottland. Krisen slår också mycket olika mellan olika länder. Sverige fick i detta avseende inget högt betyg av Rolf Gustavsson, som hävdade att vi bidragit till sakernas tillstånd genom att ständigt sätta nationella intressen framför europeiska.

Näste föreläsare, professor Daunis Auers från universitetet i Riga, gav en föreläsning som formade sig till något av en fallstudie vilken effektivt torpederade uppfattningen om Lettlands ekonomiska upphämtning som ett exempel på hur man kan spara sig ur en kris. Han hävdade uppfattningen att orsaken till att Lettland lyckats med att klara sig ut sin djupa kris beror inte minst på att medborgarna har så lågt ställda förväntningar på såväl livet i allmänhet som politiken i synnerhet, samt har så många gånger förut i historien tvingats utveckla ett flexibelt förhållande till tingens ordning, att de inte protesterade

särskilt högljutt mot nedskärningarna och skatthöjningarna. Samtidigt hade de knappast kunnat göra sin röst hörd även om de hade velat, eftersom de politiska partierna är intresseorganisationer för enskilda personer ur samhällseliten snarare än politiska partier.

Vad var priset för att övervinna krisen? De sociala kostnaderna var mycket stora hävdade Daunis Auers, och i tillägg emigrerade en stor del av de unga och välutbildade. Och detta i ett land med Europas lägsta födelsetal – 1,2 barn per familj. En sådan utvandringsvåg i den storleksordningen får mycket negativa konsekvenser.

Inte bara problem

Positiva tongångar saknades inte. Två unga lettiska entreprenörer Kristofs Blaus och Janis Erts redovisade sina tankar kring ett egenutvecklat nätbaserat verktyg för medborgarinflytande. I ett land präglat av ett ganska måttligt politiskt medborgarengagemang finns det anledning att ställa förhoppningar till detta verktyg som onekligen verkar ha potential för utvecklat politiskt engagemang och inflytande från breda medborgargrupper.

Avslutningsvis gav Anna Toss från Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap likaledes en positiv bild av utvecklingen avseende kriskommunikation på Facebook och Twitter. Också verktyg som engagerar medborgarna för samhällets bästa.

Givande dagar

Pax Baltica har tvivelsutan en viktig roll då det gäller att regionalt öka krismedvetandet och att sprida säkerhetsinformation. Verksamheten utgör också ett efterföljansvärt exempel och påvisar att ett fåtal engagerade medlemmar med en snäv budget kan åstadkomma betydande resultat. ■

Tommy Jeppsson är redaktör för vårt försvar.

Olof Santesson:

1939–1945 i ett band

Med boken om andra världskriget i ett band bekräftar Antony Beevor sin plats som läsnas favorit bland 2000-talets militärhistoriker. Om han hade några allvarliga kunskapsluckor är de nu igenfyllda i en mästigt volym. Risk finns att man drunknar i detaljer, blodiga och andra.

Sedan länge finns en rad komprimerade krigsböcker, främst bland dem kanske Gerhard Weinbergs *A World at Arms* (1994). Beevor hänvisar också till dennes verk och tillägnar framför allt sitt arbete till genrens grand old man, sir Michael Howard. Men med sin livfulla förmåga att lyfta fram och väva in enskilda människöden i de stora förloppen vill han mäta sig med läromästarna, dock utan att erbjuda särskilt mycket nytt.

Med sträng kronologi infogas krigshändelserna i samhällsutvecklingen under vår tids hemskaste sju år. Förtintelsen ges här den roll som den första efterkrigstidens historiker tenderade att glida förbi. Ett särskilt

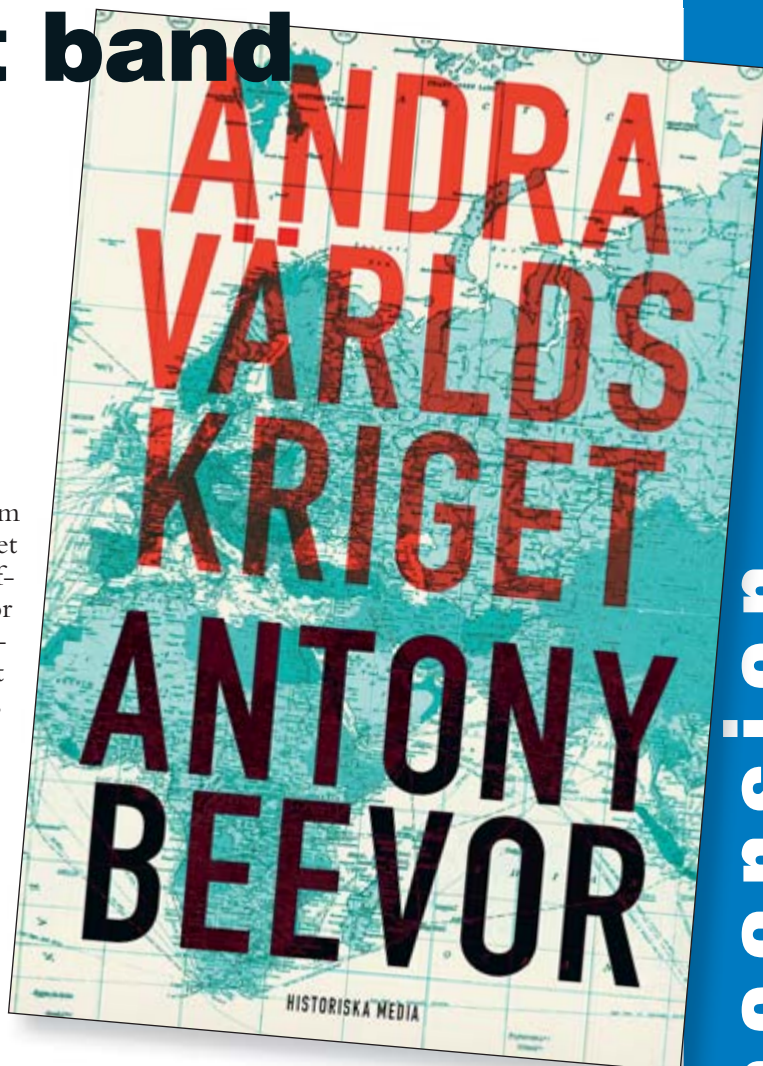
plus är den täta skildringen av Japans krig i Kina.

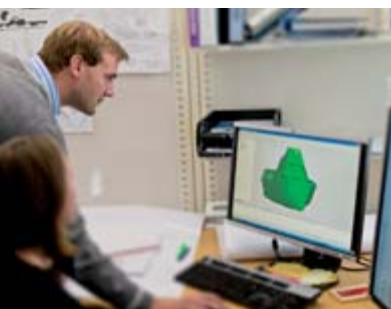
Den som vill följa ett särskilt fälttåg får förstås nöja sig med vad som bjuds.

Slagfältsdetaljerna varierar – likt andra anglosaxiska historiker ägnar författaren väl stort utrymme åt t ex ökenkriget. Ska man som nordbo klaga på något är det att Finlands roll försummas. Här kunde det ha funnits plats för några sidor av de 880. ■

Anthony Beevor: *Andra världskriget*, Historiska Media, ScandBook, Falun 2012

Olof Santesson är ordförande i redaktionskommittén för vårt försvar.

På Kockums utvecklar vi ytfartyg och ubåtar från grunden, utifrån kunders specifikationer och önskemål. Gemensamt för dem är deras ändamålsenlighet och långt drivna förmåga att förbli oupptäckta av en tänkt fiende. Nu ligger vi exempelvis i slutfasen av utvecklingen av en ny ubåtsgeneration, A26.

Sedan bygger vi dem. I stål, komposit och andra material. Stålet i ubåtarnas tryckskrov tog vi en gång fram tillsammans med SSAB och det är nu en av det företags största exportprodukter. Kompositteknologin har vi utvecklat under fyra decennier. Ubåtarnas Stirling-maskiner har utvecklats inom Kockums och byggs inom företaget.

Under ubåtarnas och ytfartygens tid i tjänst underhåller vi dem, uppgraderar och kompletterar – alltefter kundens önskemål. Ett exempel just nu är Visbykorvetterna som får sin slutliga beväpning i form av exempelvis Robot 15. Ett annat är att FMV anlitat Kockums för att halvtidsmodernisera två ubåtar av Gotlands-klass.

Den samlade förmågan att utveckla, bygga och underhålla örlogsenheter både för användning på havsytan och för undervattensoperationer – det gör Kockums till ett mycket ovanligt företag i vår bransch.

Från Kockums önskar vi Vårt Försvars läsare en god vinter.